37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református EgyetemÁllam- és Jogtudományi Kar

Az ajándékozási szerződéshez kapcsolódó kérdések

Kézirat lezárásának dátuma:2024/12/09

A dolgozat szerzőjeként nyilatkozom, hogy a dolgozat készítése során, a dolgozat érdemi tartalmát illetően nem használtam mesterséges intelligenciát

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés ... 3
2. Az ajándékozás polgári jogi fogalma – az ingyenesség ... 4
3. Az ajándékozás közgazdasági háttere ... 6
4. Történeti háttér, jogtörténeti fejlődés ... 7
4. 1. Ajándékozás a római jogban ... 8
4. 2. Az ajándékozás a rendi magyar jogban ... 10
4. 3. Ajándékozás az 1848/49 utáni magyar magánjogban ... 12
4. 4. A két világháború közti időszak ... 14
5. Az 1959-es Ptk. összevetése a jelenlegi szabályozással ... 15
5. 1. Szerkezeti elhelyezés és fogalmi különbségek ... 15
5. 2. A felek kötelezettségei ... 16
5. 3. Teljesítés megtagadása ... 17
5. 4. A jogügylet tárgya ... 18
5. 5. Ingyenes szállásadás, mint ajándékozás? ... 19
5. 6. Alakszerűség ... 20
5. 7. A felek felelőssége ... 20
5. 8. Az ajándék visszakövetelése ... 21
5. 8. 1. Létfenntartás ... 22
5. 8. 2. Súlyos jogsértés ... 23
5. 8. 3. Feltevés tényleges meghiúsulása ... 25
5. 9. Ajándék visszakövetelésének kizártsága ... 26
5. 10. A szokásos mértékű ajándék visszakövetelésének kizártsága ... *27*
6. Az ingatlan ajándékozására vonatkozó dogmatikai kérdések ... 28
7. Az öröklési jogi jogintézmények összevetése az ajándékozással ... 29
8. Halál esetére szóló ajándékozás ... 36
9. Összegzés ... 38
Forrás- és irodalomjegyzék ... 39

1. Bevezetés

Dolgozatomban az ajándékozási szerződés jogintézményét veszem górcső alá a magyar magánjog aspektusából. Célom a jogintézmény történeti fejlődésének bemutatása, a vonatkozó jogszabályok összevetése, illetve a joggyakorlatban felmerülő kérdések elemzése. Mindezek mellett az ajándékozást, mint szociológiai és közgazdasági jelenséget is megvizsgálom, mely – álláspontom szerint – a mai modern társadalomban igen jelentős szerephez jut.

Az ajándékozás már jóval a mai modern szerződéses életviszonyok előtt megjelent az emberi társadalomban. Együtt fejlődött az adásvétellel, sőt minden bizonnyal már a korai társadalmakban megjelent, a csereügyletekkel együtt.

Az ajándékozás a mai ember öntudatra ébredése óta velünk lehet, hiszen az ember egy társas, érző lény, amely kötődik a szeretteihez és a számára fontos individuumokhoz. A tiszta ajándékozás maga pedig egy olyan ügylet, mely semmi máson nem alapszik, mint a segítő szándékon, nincs mögötte ellenérték, csupán azon gondolat, hogy a megajándékozó valamilyen formában támogassa a megajándékozottat.

Az ajándékozás egy olyan ügylet, amely az emberek szándékos megtisztelését, megörvendeztetését szolgálja anélkül, hogy elvárná az ajándék viszonzását. Ez pedig egy elengedhetetlen aspektus, amennyiben az ügylet alapját keressük. Az ajándékozás szinte minden esetben feltételez egy bensőséges kapcsolatot az ajándékozó és a megajándékozott között. Mindezek alapján kifejezheti a barátságkötés szándékát, a szerelmi kapcsolat elismertségét, a tiszteletet, a rokoni viszony megtartottságának mértékét és mélységét és – sok más mellett – az öröm szerzésének legváltozatosabb és legtermészetesebb hagyományos módjait, melyek közül a mai társadalmakban a legjellemzőbb a gyermekek megajándékozása. Természetesen nemcsak és nem kizárólag az imént felsorolt kapcsolatok válthatnak ki ajándékozási szándékot, de ezen esetek a leggyakoribbak.

Az ajándékozás hozzájárul a társadalmi kapcsolatok erősítéséhez. Az ajándékozás hosszú távon az ajándékozó és a magajándékozott közötti szorosabb kapcsolatokat eredményezhet. Általában pozitív társadalmi jelenség, amely növeli az összetartozás érzését és segíti a közösségek összetartását. Az ajándékozás mindemellett számos kultúrában és vallási közösségben szerves része a hagyományoknak és az ünnepeknek. Az ilyen ajándékozási gyakorlatok megerősítik a kulturális identitást és hozzájárulnak a társadalmi összetartozáshoz. Ezen ügylet lehetőséget teremt arra, hogy az anyagilag tehetősebb egyének segítsenek a

kevésbé szerencsés társaikon, ezen keresztül az ajándékozásnak egyfajta társadalmi kiegyenlítő hatása is lehet.

2. Az ajándékozás polgári jogi fogalma – az ingyenesség

Ahhoz, hogy átfogóan megvizsgálhassuk ezt a jogintézményt meg kell határoznunk az ajándékozás jogi fogalmát. Ebből a szempontból azt kell kiemelni, hogy az ajándékozás fogalmát nem lehet szűken értelmezni, hiszen ezzel az ajándékozás annak leggyakoribb módjára, a tulajdonátruházásra szűkítenénk.[1] A tipikus esetek mellett azonban figyelembe kell vennünk az ajándékozás atipikus eseteit is. Ennek alapján pedig kijelenthetjük, hogy nem feltétel, hogy az ajándékozás tulajdonjog átruházásában nyilvánuljon meg.

Ez az átfogóbb fogalmi meghatározás jelenik meg a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959. évi IV. törvény) 579. § (1) bekezdésében, amely szerint ajándékozási szerződés alapján az egyik fél saját vagyona rovására a másiknak ingyenes vagyoni előny juttatására köteles. Ezzel szemben a hatályos Ptk. a tulajdonjog átruházására helyezi a hangsúlyt, a dolog ajándékozására vonatkozó szabályokat azonban kiterjesztően kell értelmezni [Ptk. 6:235. § (3) bekezdés].

Az ajándékozás fogalmi eleme az ingyenesség, a visszthernélküliség. A következőkben azt kívánom bemutatni, hogy a jogalkalmazás tekintetében mi tekinthető visszthernek és mi nem. A legegyszerűbb példa jelen esetben is a pénz: ha valamely ellenszolgáltatásért pénzt ad a kötelezett, az nem tekinthető ingyenesnek, a szerződés visszterhes.

Az ajándékozásnak ezen aspektusával kapcsolatban igen sok kérdés merült fel a közelmúltban a gyakorlatban. Olyan új élethelyzetek alakultak/alakulnak ki, melyek kapcsán előtérbe kerül az a kérdés, hogy csak a pénzbeli ellenszolgáltatás tekinthető-e visszthernek.

Elsőként az apportálás intézményét emelném ki. Az apportálás során nem pénzbeli hozzájárulással, hanem valamely értékkel bíró vagyontárggyal, vagyoni eszközzel járul hozzá a társaság tagja a gazdasági társaság vagyonához. Felmerül a kérdés, hogy apportálás során ingyenességről lehet-e beszélni. Álláspontom szerint nem, mivel az apportért cserében az apportáló tagnak ellenszolgáltatás jár, amely ugyan nem pénzbeli, de mégis ellenszolgáltatásnak tekinthető. Az apportálás, vagyis a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás révén az adott személy társasági részesedést szerez, amellyel együtt társasági jogokat szerez,

[1] SZALMA JÓZSEF: *Az ajándékozási szerződés – különös tekintettel a magyar Ptk. rekodifikációjára*. Jogtudományi Közlöny, 2004/5. szám, 169. o.

így például osztalékra lesz jogosult. Így ebben az esetben fennáll a visszterhesség, vagyis nem beszélhetünk ajándékozásról.

A visszterhességgel kapcsolatban kell megemlíteni az adatok vagyoni értékével kapcsolatos kérdéseket is. A különböző jogterületek között még nem alakult ki összhang a személyes adat szerződéses ellenérték jellegének megítélésében.[2] Fontos kiemelni azt is, hogy a személyes adatok nem önmagukban, hanem az azokból levonható következtetések, profilok és minták megalkotása és pontosítása jelenthet marketingértéket. POLYÁK GÁBOR és PATAKI GÁBOR álláspontja alapján nem a méret, hanem a kifinomultabb elemzési rendszerek adják az adatbázishoz ténylegesen hozzáadott értéket. ANDREW KEEN megállapítása e tekintetben az, hogy minden felhasználó a Facebook-nak és a Google-nek dolgozik, teljesen ingyen, előállítva éppen azokat a személyes adatokat, melyek olyan értékessé teszik ezeket a vállalatokat, cserébe pedig a fogyasztó a szoftverek ingyenes használatát kapja.[3]

Az európai adatvédelmi biztos 2014-ben a következőképpen nyilatkozott: „*… az óriás méretű adathalmazokban nem minden adat személyes adat, de számos, 'ingyenesnek' bemutatott vagy ilyennek érzékelt online ajánlat esetében a személyes adatok töltik be a nélkülözhetetlen valuta szerepét, amellyel a szóban forgó szolgáltatások ellenértéke kiegyenlíthető.'*"[4]

Az európai uniós jogalkotás tendenciája is egyértelműen abba az irányba mutat, hogy a személyes adatok egyfajta valutának feleltethetők meg. A 2019/2161/EU irányelv 4. cikke a következőképpen módosítja a 2011/83/EU irányelv hatályát: *„abban az esetben is alkalmazandó, ha a kereskedő nem tárgyi adathordozón rögzített digitális tartalmat szolgáltat vagy digitális szolgáltatást nyújt vagy vállalja, hogy nyújt a fogyasztó részére, a fogyasztó pedig személyes adatokat szolgáltat vagy ilyen adatok szolgáltatását vállalja a kereskedő részére, kivéve, ha a fogyasztó által szolgáltatott személyes adatokat a kereskedő kizárólag az ezen irányelvnek megfelelő, nem tárgyi adathordozón rögzített digitális tartalom vagy digitális szolgáltatás biztosításának vagy a kereskedőre vonatkozó jogi követelményeknek való megfelelés lehetővé tétele céljából kezeli, és a kereskedő semmilyen más célból nem kezeli ezeket az adatokat*."[5]

Az uniós jogalkotás mellett a magyar joggyakorlat is hasonló álláspontra helyezkedik e

[2] DUDÁS GÁBOR – ZAVODNYIK JÓZSEF: *A személyes adat mint ellenszolgáltatás a digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződésekben*. In: BODZÁSI BALÁZS (szerk.): Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest 2020, 99. o.
[3] Uo. 100. o.
[4] Uo. 105. o.
[5] 2019/2161/EU irányelv 4. cikke (2) bekezdésének b) pont

kérdéskör tekintetében. A Gazdasági Versenyhivatal a Vj-85/2016. számú ügyben azt állapította meg 2019 végén, hogy a Facebook Ireland Ltd. a www.facebook.com weboldalon a szolgáltatása ingyenességére utaló, magyarországi felhasználókkal szemben 2010 januárjától a nyitóoldalon 2019. augusztus 12-ig, a Súgóközpontban 2019. október 23-ig alkalmazott megtévesztő állítás révén megsértette a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény 3. § (1) bekezdése szerinti tilalmat az Fttv. 6. §-a (1) bekezdésének c) pontjában foglaltak megvalósításával.

A Gazdasági Versenyhivatal szerint az ingyenesség ígérete nem valósult meg, hiszen a fogyasztó azzal, hogy „*magáról (és akár ismerőseiről) adatokat ad meg a Facebook-on történő regisztrálás és a platform használata (továbbá platformon kívül, pl. más weboldalakon megjelenő cikkek és egyéb tartalmak Facebook logóra kattintással elérhető kedvelése és megosztása) során, valójában ellenszolgáltatást teljesít a Facebook igénybevételéért, azaz az adataival (és hozzájárulásával, kockázatviselésével) 'fizet' (akármennyire is közhelyesnek tűnik ezen megállapítás), hiszen az ügyleti döntésnek nem fogalmi eleme, hogy a fogyasztó részéről bármilyen pénzbeli ellenszolgáltatás kerüljön teljesítésre […].*"[6]

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy ugyan jelenleg még nem alakult ki egységes szabályozás arra vonatkozólag, hogy a személyes adatok ellenszolgáltatásnak minősülnek-e, az azonban kijelenthető, hogy mind a hazai, mind a nemzetközi gyakorlat abba az irányba fejlődik, hogy egyfajta fizetőeszközként kezelik ezen adatokat.

3. Az ajándékozás közgazdasági háttere

Ahhoz, hogy jobban megértsük az ajándékozás jogi hátterét, ennek a szerződéstípusnak a közgazdasági hátterét is meg kell vizsgálni.

Közgazdasági szempontból a mindennapi életben megjelenő ajándékozás jelentős hatással van a kereskedelemre, különösen az ünnepek idején. Az emberek ilyenkor készek még többet költeni ajándékokra, ami ösztönzi a fogyasztást és növeli a kereskedelmi forgalmat. Az ajándékozási szerződések révén vagyonátruházás történik, mely növelheti a gazdasági aktivitást és hozzájárulhat a GDP növekedéséhez. Emellett bizonyos esetekben adózási következményekkel járhat, melyek befolyásolják az állami költségvetést.

Az ajándékozási szerződés közgazdasági hátterének bemutatása kapcsán ki kell térni az ajándékozások értéknek az élmúlt évtizedekben tapasztalható számszerűen mérhető

[6] DUDÁS – ZAVODNYIK: i. m. 107 – 108. o.

növekedésére is globális szinten. THOMAS PIKETTY francia közgazdász az ajándékozást az örökléssel veti össze és azt vizsgálja, hogy az utóbbi két évszázadban milyen arányban kerültek a vagyonok átruházásra ajándékozás, illetve öröklés útján. Ezzel kapcsolatban kifejti, hogy amíg a 19. század első két harmadában az ajándékozás összértéke az évente megörökölt vagyonok 30-40 %-át tette ki, addig az 1870-1970 közötti száz évben 10 %-os csökkenés mutatkozott. A 20. század harmadik harmadától azonban igen jelentős növekedés figyelhető meg. Az 1980-as évekre az arány ismét elérte a 40 %-ot, az 1990-es évekre a 60 %-ot, majd az ezredfordulót követően már a 80 %-ot is túllépte. Mindebből pedig az a következtetés vonható le, hogy az ajándékozással átruházott vagyon közel olyan jelentőséggel bír, mint maga az öröklés. A 19. század joggyakorlatához hasonlóan az ajándékozások nagyrésze jelen életviszonyok között is a szülők és gyermekek között zajlanak, sokszor ingatlan formájában.[7]

A 20. század harmadik harmadától az ajándékozás népszerűsége megelőzte az ehhez kapcsolódó adókedvezmények bevezetését, melyek elsődlegesen az ezredforduló évtizedében jelentek meg. PIKETTY ezt a fajta népszerűséget azzal magyarázza, hogy a megfelelő anyagi háttérrel rendelkező szülőkben tudatosult, hogy a megnövekedett várható élettartam miatt a gyermekeik 35-40 éves koruk helyett, inkább 45-50 éves korukban, esetleg később juthatnak a családi vagyonhoz/örökséghez.[8]

Konklúzióként elmondható, hogy a vagyon elöregedése általánosságban korrelációban áll a fejlett társadalmak elöregedésével. Látható, hogy az ajándékozás igen kiemelt jelentőséggel bírt a közelmúltban, és e tendencia nem tűnik csökkenni. Emiatt is fontos, hogy a jogintézményhez kapcsolódó egyes jogi kérdéseket megvizsgáljuk, hiszen a jogi szabályozás sokszor – jelen esetben az adójogi kedvezmények esetében – csupán követi a társadalmi változásokat, és igyekszik azokhoz igazodni.

Összességében elmondható, hogy az ajándékozás nemcsak egy személyes gesztus, hanem fontos szociológiai és közgazdasági jelentőséggel is bír a társadalomban. Képes erősíteni a társadalmi kapcsolatokat, támogatni a gazdaságot, és számos kulturális és vallási gyakorlat alapját képezi.

4. Történeti háttér, jogtörténeti fejlődés

Az ajándékozásra vonatkozó hatályos jogszabályi környezet vizsgálatát meg kell, hogy előzze

[7] THOMAS PIKETTY: *A tőke a 21. században*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2015, 415. o.
[8] Uo. 415 – 416. o.

a jogtörténeti előzmények és a jogintézményre vonatkozó szabályozás fejlődésének a bemutatása. Álláspontom alapján ahhoz, hogy megértsük a hatályos jogszabály céljait, eszközeit, valamint a tendenciáit, ismernünk kell a jogtörténeti fejlődés eredményeit is.

4. 1. Ajándékozás a római jogban

Az ajándékozás már a római jogban is részletesen szabályozott szerződéstípus volt. Latin megfelelője a *donatio*, és igen korán, már a preklasszikus római jogban vonatkoztak rá különböző rendelkezések. A Kr. e. III. században keletkezett *lex Cincia* megtiltotta például, hogy egy meghatározott mértéken túl ajándékozni lehessen, kivéve a házastársak, jegyesek és közelebbi rokonok közt. A tilalommal feltehetőleg azt akarták megakadályozni, hogy befolyásos emberek közbenjárásukért ne erőszakolhassanak ki túlzott ajándékra szóló ígéretet.[9] Ennek a törvénynek - *lex imperfecta* jellegéből adódóan - szankciója azonban nem volt, így a gyakorlatban a mértéken felüli ajándékozások is érvényesek voltak.[10] Érzékelhető a korrupció problémájának jelentősége már az ókori életviszonyok közt.

A klasszikus korban a jogi szabályozás már behatárolta az ajándékozási ügylet lehetséges tárgyait. Főszabály szerint *dando* (készajándék), azaz tulajdon vagy idegen dologbeli jog átruházásáról beszélhetünk,[11] azonban már ekkor megjelenik – és ebből is kitűnik a római jogrendszer fejlettsége – a követelés engedményezése (*cedendo*), más tartozásának átvállalása (*obligando*), vagy éppen más tartozásának elengedése (*liberando*). Ezen szabályozás továbbá biztosította az ajándék bírói úton történő kikövetelhetőségét, amennyiben az szerződésbe volt foglalva.

Ehhez kapcsolódóan érdemes azt is megemlíteni, hogy a preklasszikus korban a formátlan ajándékígéretet nem lehetett bíróság előtt érvényesíteni (*ex nudo pacto obligatio non nascitur*).[12] Ezek alapján az ügylet abban az esetben öltött kötelmi jelleget, ha az stipulatioba volt foglalva.

A jusztiniánuszi jog már részletesebben szabályozta ezt a szerződéstípust. Ebben az időben jelent meg a *pactum donationis* jogintézménye, valamint megtörtént az ajándékozási ígéret és a konkrét ajándékozási aktus különválasztása oly módon, hogy az előbbi is kötelemfakasztó hatályúvá vált.

[9] BENEDEK FERENC – PÓKECZ KOVÁCS ATTILA: *Római Magánjog*. Dialóg Campus Kiadó – Budapest 2019, 337. o.
[10] Uo. 337. o.
[11] Uo. 336. o.
[12] Uo. 336. o.

Mindemellett fontos megemlíteni azt a tényt, hogy míg a köztársaságkori *lex Cincia* a jegyesek és közeli rokonok kivételével tiltotta a szokásos mértékűnél nagyobb ajándékozást, addig a jusztiniánuszi jog csak bejelentési kötelezettséget írt elő a hatóság felé 500 solidusnál nagyobb értékű ajándék esetén.[13] Ezzel az állam ellenőrizni tudta az ajándékozás jogcímén végbemenő pénzmozgásokat.

A jusztiniánuszi jog először határozta meg azon tartalmi elemeket, amelyek nélkül nem jöhetett létre az ajándékozási szerződés. Feltétel volt, hogy a juttatás a megajándékozott vagyonát növelje, az ajándékozó vagyonának rovására kellett végbe mennie, és szükséges volt, hogy az ajándékozó azt ingyenesen juttassa. Ezekből a kritériumokból azonnal kitűnik a hasonlóság a mai szabályozással.

Itt érdemes arra is kitérni, hogy önmagában az a tény, hogy a jogügylet érvényes létrejöttéhez szükség volt ajándékozási szándékra, ekkor még nem tette kétoldalúvá a jogügyletet. PÓKECZ KOVÁCS ATTILA megfogalmazásában a római jogi ajándékozási szerződés egy egyoldalú bonae fidei jellegű kötelem volt, melyből az következik, hogy a jogügylet létrejöttéhez és teljesítéshez nem volt szükség a megajándékozott hozzájárulására/az ajándék elfogadására.[14] Ezzel szemben az a ULPIANUS-tól származó idézet, amely a pactum donationis körében az elfogadás kérdését döntő jelentőségűnek véli, már az ajándékozási jogügylet kétoldalú jellegét erősíti.[15]

A jusztiniánuszi jog rendelkezett továbbá az ajándékozó felelősségéről is, amely – ingyenes jogügyletről lévén szó - értelemszerűen enyhébb volt, mintha a jogosult ellenérték fejében szerzett volna, így az ajándékozó csak *dolusért* (szándékosság) és *culpa lataért* (súlyos gondatlanság) felelt.

Az ajándék visszakövetelésének a lehetősége már ebben az időben is jogértelmezési kérdéssé vált. Az ajándékozásra irányuló ígéret visszavonására, illetve a már juttatott ajándék visszakövetelésére fő szabály szerint nem volt lehetőség, egyetlen kivételt a durva hálátlanság esete képezett. Bár a hatályos Ptk. nem így nevezi ezen visszakövetelési okot, a Ptk. 6:237. § (2) bekezdésében megjelenő „súlyos jogsértés” hasonló alapon biztosít lehetőséget az ajándék visszakövetelésére az ajándékozó számára.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy ahogyan a hatályos jogunk szerint, úgy a római jog alapján sem volt szükség a visszakövetéshez bűncselekmény elkövetésére. A „durva hálátlanság” fogalma ugyanakkor megjelenik a mai polgári jogi szabályozás keretei között is,

[13] Uo. 337. o.
[14] Uo. 335. o.
[15] BOÓC ÁDÁM: *Az ajándékozási szerződés néhány kérdése a magyar magánjogban. I.* Állam- és Jogtudomány, 2005/1 – 2. szám, 54. o.

bár nem az ajándékozásnál, hanem a kötelesrészre jogosult örökségből történő kitagadási lehetőségei közt.[16] Ebből is látható az a tendencia, miszerint az ajándékozási szerződésre, valamint az öröklésre vonatkozó szabályok szorosan kapcsolódnak egymáshoz.

Mindemellett fontos kiemelni, hogy az ajándékozási jogügylet kétoldalú vagy egyoldalú jellege nem mindig esett azonos megítélés alá. Az ugyanis, hogy ajándékozás esetén csupán egyoldalú akaratnyilatkozatról beszélhetünk-e, vagy pedig szerződésről, attól függ, hogy az ügylet érvényes létrejöttéhez hány jognyilatkozatra van szükség. Amennyiben az ajándékozási jogügylet szerződésnek minősül, akkor annak létrejöttéhez két, egybehangzó jognyilatkozatra van szükség (ajánlati és elfogadó nyilatkozat). Ha azonban egyoldalú akaratnyilatkozatként tekintünk az ajándékozásra, akkor az önmagában az ajándékozó jognyilatkozatával létrejön.[17] A korábban említett lex Cincia igencsak kétségessé tette az ajándékozás szerződés-jellegét a korai római jogban.[18]

4. 2. Az ajándékozás a rendi magyar jogban

Mindezek után vizsgáljuk meg, hogyan szabályozta az ajándékozást a rendi magyar magánjog, valamint, hogy milyen változásokra került sor a mai szabályozás kialakulásáig.

Az ajándékozás a WERBŐCZY ISTVÁN féle Tripartitumban mint az ún. örökbevallások körébe tartozó ügylet jelent meg. Az I. Rész 77. címe így fogalmaz: „*a fekvő jószágoknak ajándékozói és eladói azoknak birtokosai ellen keresettel saját személyükben nem léphetnek fel.*”[19] Ezen rendelkezés azon szabályt rögzítette, miszerint az ajándékozó nem indíthatott a megajándékozottal szemben visszakövetelés iránti pert.

A Tripartitum mindemellett kifejezett rendelkezéseket tartalmazott a jegyajándékról és a hitbérről is. A Hármaskönyvből így kitűnik a jegyajándék jelentősége a korabeli rendi Magyarországon. A szokásjogi gyűjtemény azt is rögzítette, hogy a házasságtörésen kapott asszony hitbérét elveszti, de jegyajándékát nem. Így különbséget tett a hitbér, a jegyajándék és az ajándék között.

A szokásjogi gyűjtemény kiemeli továbbá, hogy a hitbér a férj javaiból juttatott ajándék, melyet a feleségnek szüzessége elvesztése okán adtak.[20] Ezzel szemben a jegyajándék

[16] Ptk. 7:78. § (2) bekezdés
[17] SZALMA: i. m. 171. o.
[18] BOÓC: i. m. 54. o.
[19] Interneten elérhető forrás: WERBŐCZY ISTVÁN: *Tripartitum*. 77. CZIM: https://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm
[20] WERBŐCZY: i. m. 93. czim

mindazokat az ingó (látható, hogy külön kiemeli a norma, miszerint kizárólag ingó dolgok kerülhettek itt szóba, hiszen míg házasodni a jobbágyok is házasodhattak, földdel való rendelkezés, kizárólag a nemesek joga volt) javakat tekintették, melyet a férj vagy a szülők, vagy bárki más a menyegző vagy eljegyzés szertartásának idején adtak a nőnek.[21]

A rendi jog alapján ajándékozásnak volt tekinthető a király általi birtokadományozás is, melyet a Tripartitum a 4. czim alatt szabályoz és arról a következőképpen rendelkezik: „*Hogy a valóságos nemességet hadi szolgálatokkal és egyéb érdemekkel szerzik és birtokadományozással erősitik meg. A valóságos nemességet tehát katonai élettel és tudománynyal vagy egyéb lelki és testi adományokkal és erényekkel lehet megszerezni. Mert mihelyt fejedelmünk bármely állapotú embert jeles tetteiért és szolgálataiért várral vagy mezővárossal akár pedig majorral vagy más birtokjoggal megajándékoz, az a fejedelemnek ilyen adománya által (ha ezt törvényes iktatás követi), azonnal valóságos nemessé lesz és a parasztság állapotának minden igája alól kikerül.*

1. § És ezt az adományos szabadságot a miéink nemességnek mondják. A honnan az ily nemesek fiait joggal örökösöknek és szabadoknak nevezzük. Az ilyen nemeseket az imént említett javakban való részesülés és összekötetésnél fogva a szent korona tagjainak tartjuk, a kik senki más hatalmának alávetve nincsenek a törvényes megkoronázott fejedelmén kivül."

A leírtakból kitűnik, hogy több évszázadon keresztül milyen jelentősége volt az uralkodó általi birtokadományozásnak, hiszen ez volt az egyik módja annak, hogy valaki nemessé válhasson. Külön rögzítésre került az a konjunktív feltétele a nemessé válás ezen módjának, miszerint a szükséges birtokadományozásnak ún. „*törvényes iktatás*" keretein belül kellett megvalósulnia ahhoz, hogy az joghatások kiváltására alkalmas legyen. Az itt leírtakból következik, hogy az a személy, akinek az uralkodó birtokot adományozott az ezáltal nemessé vált.

A Tripartitum különbséget tett a nemes azon birtokai között, melyeket „*saját szolgálataival szerzett és nyert, vagy saját pénzén (amit szintén szolgálatokkal szokás szerezni) vásárolt és vett, életében (a mint akarja)*",[22] valamint az ősi birtokok között. Előbbiekkel szabadon rendelkezhetett és azokon elidegenítésére is teljes joga és hatalma volt.[23] Ezzel szemben az ősi fekvő jószágokat az apa, a fiuk sérelmére nem idegeníthette el. Ebbe természetesen beletartozott az ajándékozás is. Így az ősiség törvénye igen szigorú korlátok közé szorította az ajándékozás jogintézményét.[24]

[21] Uo. 93. czim 1. §
[22] Uo. 57. czim
[23] Uo. 57. czim
[24] Uo. 58. czim

Az ajándékozási szerződés, mint önálló jogintézmény először SZLEMENICS PÁL 1823-ban kiadott művében jelenik meg. Eszerint az ajándékozást olyan ingyenes egyezségnek tekintették, amely „*adakozó indulatból*" történik az ajándékozó saját vagyona terhére.[25] Ingatlan ajándékozása esetén követelményként említi, hogy az közhiteles hely vagy személy előtt, ünnepi szertartások és keretek között történjen, azonban ősi ingatlan elidegenítését - mivel az csak szükségből és fontos okból képzelhető el, és az ajándékozás nem tekinthető ilyennek - nem tartotta a szokásjog alapján lehetségesnek.[26]

Látható, hogy már ekkor rögzítésre került, hogy az ingatlanok elajándékozásához olyan alakszerűségi többletkövetelmények teljesítésére volt szükséges, amelyek a mai jog alapján a közjegyzői okiratba foglalásnak felelnének meg.

4. 3. Ajándékozás az 1848/49 utáni magyar magánjogban

Az Optk., mely 1853-tól volt hatályban Magyarországon, az ajándékozás létrejöttéhez két feltételt rögzített: valamely dolog tulajdonjoga kerüljön átruházásra, és ez visszterhesség nélkül valósuljon meg. A szerződés létrejöttéhez nem volt szükség a megajándékozott személy általi elfogadásra. Ebből következik, hogy ekkor az ajándékozás kiszorult a szerződéses életviszonyok közül, és egy egyoldalú kötelezettségvállalásként jelenik meg. Emellett itt jelenik meg először azon gondolat, miszerint az ingyenességet nem lehet vélelmezni, azt egyedül az erre vonatkozó kifejezett szándék esetén lehet figyelembe venni.[27]

Az Optk., illetve az 1855. évi telekkönyvi rendttartás alaki feltételeket csupán az ajándékozásra vonatkozó ígéret kapcsán írt elő. Ennek alapján, ha az ajándékozási ígéretet írásban nem rögzítették, a megajándékozandó személy követelési jogot nyert ugyan, de kereseti jogot nem, vagyis bírói úton nem tudta igényét érvényesíteni.[28] Ezzel szemben a mai szabályozás ilyen feltételt csak ingatlan ajándékozás esetén ír elő, más vagyontárgyak ajándékozása nincs alakszerűséghez kötve, így ezekre nézve a szóbeli ajándékozási szerződés – sőt a ráutaló magatartással megtett szerződés – is kikényszeríthető.

Az Optk. összesen hét olyan esetkört szabályozott, amely lehetőséget biztosított az ajándék visszakövetelésére. Ez a mai szabályozást szinte teljesen lefedi, ami jól tükrözi azt a

[25] SZLEMENICS PÁL: *Közönséges törvényszéki polgári magyar törvény. A törvények harmadik könyve a köteleztetést szülő tettekről.* Snisuheck Károly G. betűivel. 1823, 140. o.
[26] GÁL ANDOR: *Az ajándékozási szerződés jogtörténeti vonatkozásai, kitekintéssel a hatályos polgári jog szerinti szabályozásra*. FORUM: PUBLICATIONES DOCTORANDORUM JURIDICORUM, 2015, 36. o.
[27] DR. MÁRKUS DEZSŐ: *Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényében*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1907, 213 – 218. o.
[28] GÁL: i. m. 37. o.

tényt, hogy az osztrák jognak milyen jelentős hatása volt a magyar magánjog fejlődése szempontjából.

A korabeli jogi norma „*vastag hálátlanság*”-nak nevezte azt a kategóriát, mely megalapozza az ajándékozónak az ajándék visszakövetelhetőségét (a hatályos Osztrák Polgári Törvénykönyv fordításában: „súlyos hálátlanság”[29]). A törvény e fogalmat a következőképp definiálja: „*vastag hálátlanság alatt testben, becsületben, szabadságban, vagy vagyonbani olynemű sértés értetik, hogy a sértő ellen hivatalból vagy a sértett fél kívánságára, a büntető törvény szerint lehet eljárni”.*[30] Itt külön kiemelném, hogy ahhoz, hogy a hálátlanságra alapozva az ajándékozó visszakövetelhesse az ajándékot szükség volt arra, hogy a „hálátlan” cselekedet a büntető törvénykönyv szerint szankcionálható legyen.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a fent rögzített idézetből számomra az a következtetés vonható le, miszerint a hálátlanság, mint visszakövetelési ok megvalósulásához nem szükséges a büntetőjogi felelősségre vonás, elegendő, ha a cselekedet alkalmas arra, hogy büntetőjogi eljárást alapozzon meg a megajándékozottal szemben. Ez láthatóan egy szigorúbb feltétel, mint a hatályos szabályozásban megjelenő „súlyos jogsértés”, ugyanis jelenleg nem konjunktív feltétel, hogy a Btk. által büntethető cselekedet alapozza meg a visszakövetelést.

Eltérésként jelenik meg továbbá mind az 1959-es Ptk., mind a hatályos Ptk.-val szemben, hogy az ajándék visszakövetelését megalapozó hálátlanságot kizárólag az ajándékozóval szemben, valamint egyedül a megajándékozott követhette el.[31]

Az Optk. emellett négy olyan esetben is biztosította az ajándék visszakövetelhetőségét, amelyek a mai szabályozásban nem, vagy nem speciálisan az ajándékozási szerződés alatt jelennek meg. Ilyen volt a tartozott tartás megrövidítése, a kötelesrész megrövidítése, a hitelezők megrövidítése (fedezetelvonó ügylet), illetve az utószülött gyermekei miatti visszakövetelés.[32] A fedezetelvonó ügyletek esetében a mai szabályozás alapján nem visszakövetelési lehetősége keletkezik az ajándékozónak, hanem a hitelezőkkel szemben lesz hatálytalan. Az erre vonatkozó szabályozást nem az ajándékozási szerződés alatt szabályozza, hanem az általános kötelmi rendelkezések közt.[33]

A kiegyezést követő időszakkal kapcsolatban az ajándékozás tekintetében HERCZEG MIHÁLY 1892-es megfogalmazása külön is említésre méltó. „*Az ajándékozás (donatio) oly*

[29] Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom: 19.11.2024. 948. §.
[30] MÁRKUS: i. m. 948. §
[31] Uo. 948. §
[32] GÁL: i. m. 36. o.
[33] Ptk. 6:120. §

szerződés, mely által valaki jogi kötelezettség nélkül saját vagyona csökkentésével másnak visszteher nélkül vagyonjogi előnyt enged át oly czélból, hogy ennek vagyonát gyarapítsa."[34]

Ebben a megfogalmazásban - az Optk.-val szemben - az ajándék tárgyára már nem dologként hivatkozik a szerző, hanem vagyonjogi előnyként, mely egy jóval tágabb és ezzel együtt praktikusabb megközelítés. Jelen megfogalmazásban sem szerepelt a jogosult általi elfogadás, mint konjunktív feltétel, így a szerződéses jellege továbbra sem volt még ekkor megállapítható.

A Polgári Törvénykönyv első, 1900-ban elkészült javaslatát azért érdemes külön is említeni, mert először különítette el az ajándék visszakövetelésének lehetőségét, illetve az ajándékozás teljesítésének megtagadását egymástól.[35]

4. 4. A két világháború közti időszak

Az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat a következőképpen fogalmazott: „*Ajándékozás: ha valaki saját vagyona rovására másnak kötelezettség nélkül ingyenes vagyoni előnyt juttat és a másik azt mint ingyenest elfogadja.*"[36] Fontos elem a definícióban a kötelem kétoldalú jellege, amely alapján nem volt elég az ingyenes juttatás, a vagyoni előnyt a jogosultnak el is kellett fogadnia. Így ebben az időszakban az ajándékozás már egyértelműen szerződésnek volt tekinthető.

A két világháború közötti időszak jogára vonatkozóan a SZLADITS KÁROLY által szerkesztett és 1942-ben megjelent Magyar Magánjog című művet kell kiemelni. A kötet követi az Optk.-nak azt az álláspontját, mely értelmében a visszakövetelési okok között rögzített durva hálátlanság esetét megszorítóan kell értelmezni, és kizárólag a bűncselekmények adtak alapot az ajándék visszakövetelésére.[37]

SZLADITS az ajándékozással kapcsolatban kiemelte azt is, hogy ha az ajándékozási szerződés megkötésére oly módon került sor, hogy az képes volt az ajándékozó hitelezőinek fedezetét elvonni – azaz fedezetelvonó jellegű volt –, akkor az ajándékozó hitelezője a megajándékozott ellen fordulhatott. Azonban, mivel a fedezetelvonó ügylet a hitelezővel

[34] HERCZEG MIHÁLY: *A magyar dologbeli és kötelmi jog*. Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1892, 224. o.
[35] A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete. Első szöveg. Igazságügyminisztérium kebelében szervezett állandó bizottság szakértő tagjai. Grill, Budapest, 1900, 334. o.
[36] 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat 1448. §
[37] SZLADITS KÁROLY (Főszerk.): *A Magyar Magánjog. Kötelmi Jog Különös Része*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1942, 434. o.

szemben hatálytalan volt (Ptk. rendelkezései alapján jelenleg is az),[38] ezért a megajándékozott csak a fedezetelvonó ajándékozás révén a tulajdonába került vagyontárggyal felelt. Emellett rendelkezett a kötelesrészt sértő ajándék kérdéséről, mely tekintetében szintén kiemeli, hogy a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint kellett eljárni, és a kötelesrészre jogosult rendelkezésére kellett bocsátani az ajándéktárgyat.[39]

5. Az 1959-es Ptk. összevetése a jelenlegi szabályozással

5. 1. Szerkezeti elhelyezés és fogalmi különbségek

A következőkben az 1959-es Ptk., valamint a jelenleg is hatályos 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: hatályos Ptk.) ajándékozásra vonatkozó szabályozását kívánom összehasonlítani.

Az 1959-es Ptk. ezen jogintézményt az adási jellegű kötelmi viszonyok körében szabályozta, azonban nem közvetlenül az adásvétel után – a hatályos Ptk.-tól eltérően –, hanem az egyes szerződésekről szóló rendelkezések végén.[40] Az 1959-es Ptk.-hoz fűzött miniszteri indokolás kifejti, hogy azért döntött így a jogalkotó, mivel álláspontja szerint a visszterhes szerződésekhez viszonyítva az ingyenes jogügyletek másodlagos jelentőségűek voltak. Így végül a XLVII. fejezet körében került szabályozásra [41] A jelenleg hatályos szabályozás ezzel szakított és a tulajdonátruházó ügyletek közt helyezi el.

Azt is érdemes kiemelni, hogy az 1959-es Ptk. XLVII. fejezetének a címe „*Az ajándékozás"* volt, míg a jelenleg hatályos törvényben az „*Az ajándékozási szerződés"* kifejezés szerepel. A hatályos Ptk. ezáltal is egyértelművé teszi az ügylet szerződéses jellegét, és ezzel, illetve a törvényen belüli elhelyezéssel egy szintre emeli ezen szerződésfajtát a visszterhes tulajdonjog-átruházási szerződésekkel.

Az 1959-es Ptk. 579. § (1) bekezdésének normaszövege a következőképpen fogalmazott: „*Ajándékozási szerződés alapján az egyik fél saját vagyona rovására a másiknak ingyenes vagyoni előny juttatására köteles*". Látható, hogy a korábbi osztrák szabályozás

[38] Ptk. 6:120. §
[39] SZLADITS KÁROLY (Főszerk.): *A Magyar Magánjog. Kötelmi Jog Általános Része.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941, 24. o.
[40] A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása, továbbá a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. számú törvényerejű rendelet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963, 621. o. (a továbbiakban: INDOKOLÁS)
[41] INDOKOLÁS, 622. o.

megfogalmazásával szemben (Optk. 938. §) az 1959-es Ptk. nem a dolog fogalmát értelmezi kiterjesztően, hanem a jogalkotó vagyoni előnyként tekintett az ajándékozásra. A hatályos szabályozás azonban módosította ezt a meghatározást és az ajándékozási szerződést fogalmát a többi tulajdonátruházó szerződéssel összhangban állapítja meg. A Ptk. 6:235. § (1) bekezdése ezt így fogalmazza meg: „*Ajándékozási szerződés alapján az ajándékozó dolog tulajdonjogának ingyenes átruházására, a megajándékozott a dolog átvételére köteles*."

Látható, hogy a hatályos normaszövegből elhagyásra került az „*ingyenes vagyoni előny*" kifejezés és újra megjelent az Optk.-ból már ismert „*dolog*" fogalom. A jogalkotó úgy igyekezett kibővíteni az ajándékozható elemek körét, hogy a jogintézmény harmadik bekezdésben rendelkezett arról, hogy a dolog ajándékozására vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni jog vagy követelés ingyenes átruházására történő kötelezettségvállalás esetén is.

Mindemellett gyakorlati szempontból talán megfelelőbb lett volna, ha a korábbi, tágabb megfogalmazást hagyta meg a jogalkotó, hiszen a „dolog" fogalom – a 6:235. § (3) bekezdésében foglalt kiterjesztés ellenére is - leszűkíti az ajándékozható tárgyak körét.

5. 2. A felek kötelezettségei

A korábbi szabályozás kizárólag az ajándékozó számára rögzített kötelezettséget, a vagyoni előny juttatását. Ezzel szemben a Ptk. a megajándékozottól is aktív magatartást vár el, mégpedig a dolog átvételét. Ezen rendelkezés szintén az ügylet kétoldalúságát, szerződéses jellegét erősíti. Az 1959-es Ptk. miniszteri indokolása ugyanakkor szintén ezt az elvet követi, de érdekes módon a normaszövegbe nem tartotta indokoltnak rögzíteni a megajándékozott általi átvételt.

Az indokolás kifejti, hogy az ajándékozás egy szerződés és az ajándék ígéretével csupán egy ajánlati kötöttség jön létre, ahhoz, hogy a szerződés létre jöjjön, szükség van a címzett fél elfogadó nyilatkozatára.[42]

Az ajándékozás az 1959-es Ptk. alapján is egy konszenzuális szerződésnek minősült, amelynek létrejöttéhez nem volt szükség az ajándék tárgyának átadása a megajándékozott részére.

[42] Uo. 623. o.

5. 3. Teljesítés megtagadása

Az 1959-es Ptk. figyelemmel volt a *clausula rebus sic stantibus* elvének jelentőségére az ajándékozás tekintetében, és biztosította az ajándékozó számára a teljesítés megtagadásának lehetőségét. Erre akkor kerülhetett sor, ha a szerződés megkötése után saját körülményeiben vagy a megajándékozotthoz fűződő viszonyában olyan lényeges változás állott be, hogy a teljesítés tőle többé nem volt elvárható.

E tekintetben a hatályos Ptk. szinte szóról-szóra megegyezik a korábbival. Az 1959-es Ptk. miniszteri indokolása mindemellett kifejti, hogy ezen „saját körülményekben" bekövetkezett változásnak elsődlegesen az ajándékozó vagyoni helyzetének lényeges romlása feleltethető meg, amely azonos jogi alapon áll, mint az ajándék visszakövetelésének egyik esete, hiszen nem várható el, hogy ingyenesen vállalt kötelezettségéért saját maga vagy az általa eltartottak megélhetésének veszélyezetetése árán is helytálljon.[43]

Ehhez hasonlóan, aligha elvárható az ajándékozási szerződés teljesítése azzal a személlyel szemben, akivel a személyes viszony – amelyen az ajándékozás rendszerint alapul – megromlik. Ezen megállapítást az Indokolás mellett az új Ptk. kommentárjai is osztják.[44]

Az 1959-es Ptk. indokolása azt is kiemeli, hogy a normaszöveg az ajándék kiszolgáltatásának megtagadását nem egyéni, szubjektív értékítélethez köti, hanem az adott helyzet társadalmi felfogásához, illetve megítéléséhez. Ebben az esetben ismét felmerül a kérdés, hogy a társadalmi felfogás szerint mik alapozzák meg az ajándék kiszolgáltatásának megtagadhatóságát. Melyek azok az élethelyzetek, amelyek ily módon képesek felülírni a *pacta sunt servanda* elvét? Ezen kérdésekre kizárólag a jogalkalmazás képes megnyugtató választ adni, azonban az is csak idővel, számos egyedi eset eldöntésével. Fontos különbség azonban a két jogszabály között, hogy míg korábban az is megalapozta a teljesítés megtagadását, ha az ajánlattételt követően következett be a „lényeges változás", addig a jelenlegi szabályozás esetén, már csak a szerződés megkötése után beállott okok vehetők figyelembe. Mindemellett a teljesítés megtagadásának fogalmi feltétele, hogy a szerződés még nem ment teljesedésbe.[45] Emellett minden olyan körülményváltozás, amely a szerződés teljesítése után az ajándék visszakövetelésére nyújtana alapot, az a teljesítés megtagadását is megalapozza.[46]

[43] Uo. 624. o.
[44] CSEHI ZOLTÁN (főszerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről Kommentárja*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021, 1731 – 1732. o.
[45] BH 2009. 355.
[46] CSEHI: i. m. 1731 – 1732. o.

5. 4. A jogügylet tárgya

Egy adott ügylet szabályozásánál igen jelentős kérdés a szerződés tárgya, amely arra a kérdésre ad választ, hogy az adott kontraktus mire vonatkozik. A mai jogfejlődés talán egyik legfontosabb kérdése, hogy adott szerződéseknek milyen vagyontárgyak, illetve szolgáltatások lehetnek a tárgyai, hiszen a gyors társadalmi, technológiai változásokkal a jog nem feltétlen tud lépést tartani, így a vagyontárgyak köre is igen gyakran változik, bővül.

Fontos rögzíteni, hogy az ajándékozási szerződés tárgya kizárólag magántulajdonban álló vagyontárgy lehet és természetesen ajándékozás esetén is érvényesül a nemo plus iuris elve. Az ajándékozás tárgyának emellett valamilyen módon kifejezhető értéket kell képviselnie. Az objektív értelemben vett érték hiányában nem lehet ajándékozásról beszélni.

Az ajándékozás tárgya nem csak dolog lehet. Értelemszerűen, ha erre az ügyletre gondolunk, azon jelenségekkel azonosítjuk azt, melyek a mindennapi élet során a leggyakrabban előfordulnak. Így főszabály szerint az ajándék tárgya dolog (ingó és ingatlan), de nem kizárt különböző jogok és követelések ajándékozása sem. Ezért lényeges, hogy a hatályos Ptk. 6:235. § (3) bekezdése kibővíti az ajándékozási szerződés tárgyi körét a jogok vagy követelések ingyenes átruházására.

Fontos szót ejteni az ajándékozási szerződés atipikus formáiról is, melyek során nem történik tulajdonátruházás – csupán vagyoni értékek cserélnek ingyenesen gazdát –, mégis ajándékozás valósul meg. Felmerül a kérdés, hogy mit tekinthetünk a jelenleg fennálló gazdasági viszonyok között „vagyoni értéknek”, amely így ajándékozható is. Itt kell megemlíteni a pro bono szakmai tevékenységeket – ha ezért egyéb esetben ellenértéket lehetne kérni –, melyek egyértelműen ajándékozásnak minősülnek.

Álláspontom szerint hiába nem történik tényleges átadás, ugyanúgy megfelel az ajándékozás feltételeinek a különböző kriptovaluták ingyenesen történő átruházása, vagy éppen vagyoni értékű adatok hasonló ügylete (amennyiben valóban visszteher nélkül történik az átruházás és nem ellenérték fejében). Mindazonáltal nem tekinthető ajándékozásnak a vételi jog gyakorlásának egyoldalú lemondó nyilatkozattal való átengedése.

Az ajándékozás megvalósulhat nemtevésben is. Ilyen történik akkor, amikor a jogosult szándékosan hagyja elévülni a követelését az adóssal szemben, vagy éppen egy számára kedvezőtlen ítélet ellen szándékosan nem fellebbez.

Az 1959-es Ptk. indokolása felsorol néhány olyan speciális esetet, mely

élethelyzetekben nem dolog tulajdonának az átruházása történik, azonban mégis az ajándékozás szabályai alkalmazandók. Így ajándékozás történik jog átruházásával, alapításával, követelés elengedésével, kötelezettség vállalásával, tartozás átvállalásával vagy kifizetésével.[47]

További elengedhetetlen elem az ajándékozási szerződés tárgya tekintetében, hogy az ajándékozásnak az ajándékozó vagyonának terhére kell végbe mennie, így kiesnek azon ügyletek, melyek ugyan növelik a megajándékozott személy vagyonát, azonban az ajándékozó vagyonát nem csökkentik. Az 1959-es Ptk. miniszteri indokolása ilyennek tekintette a kamat nélküli kölcsönnyújtást, valamint a szállásadást saját lakásban. Nem tekintették emellett ajándékozásnak a szívességből történő kezességvállalást vagy zálogadást sem, ugyanis ilyenkor a jogosult nem gazdagodott.[48]

5. 5. Ingyenes szállásadás, mint ajándékozás?

Az ingyenes szállásadás esete egyértelműen a szívességi lakáshasználat (a polgári jogban nem nevesített szerződés) elemeit foglalja magába, így valóban nem tekinthető ajándékozásnak. Mivel azonban a szívességi lakáshasználatnak más jogi feltételei vannak, vagyis más jogok illetik, illetve kötelezettségek terhelik a feleket, valamint a felelősségi szabályok is eltérők, mint az ajándékozásnál, így a feleknek lehetőséget kellene teremteni, hogy ezen ingyenes elszállásolást akár egy ajándékozási szerződés formájában tegyék meg.

Tegyük fel, hogy a jogalanyok hathónapnyi ingyen lakhatásban állapodnak meg, ajándékozás jogcímén, egy olyan ingatlan tekintetében, amely korábban bérbe volt adva, és ezen féléves időtartamot követően várhatóan ismételten bérbe lesz adva. Álláspontom szerint ebben az esetben a lakás tulajdonosának oldalán bevételcsökkenés realizálódik, amely már megfelel az ajándékozás feltételeinek, hiszen az ajándékozó ingyenesen juttatott vagyoni előnyt, a saját vagyona rovására. Ezen gondolatmenetemet cáfolhatná azon miniszteri indokolási álláspont, mely értelmében a juttatásnak vagyoni előnyt kell eredményeznie a megajándékozotti oldalon.

Felmerül azonban a kérdés, miszerint mit tekinthetünk vagyoni előnynek? Az indokolás szerint vagyoni előny akkor realizálódik, ha az a megajándékozott személyt gazdagítja.[49] A „*gazdagít*” kifejezés azonban számomra nem egyértelműen behatárolható. Kétségtelen, hogy nemcsak a közvetlen anyagi előny tekinthető ilyennek. Ilyenként állapítja meg az indokolás

[47] INDOKOLÁS, 625. o.
[48] Uo. 624. o.
[49] Uo. 624. o.

többek között a dolog természetes rendje szerint bekövetkező szaporulatot is, amely így szintén megfelel az ajándék feltételeinek.

Véleményem szerint az, hogy az adott személynek nem kell bérleti díjat fizetnie ezen időszakra, közvetlen vagyoni előnynek minősül, így megfelel az ajándékozás feltételeinek.

5. 6. Alakszerűség

Az 1959-es Ptk. a jelenleg hatályos jogszabállyal egyező álláspontot képviselt abban a kérdésben, miszerint ingatlan ajándékozása során a szerződést minden esetben írásba kell foglalni. Véleményem szerint ez egy helyes döntés a jogalkotó részéről, ugyanis – ahogyan már korábban is kifejtettem – ilyen jellemzően nagyértékű ügyletek során a szerződő felek érdekei fokozott védelmet igényelnek.

Emellett ez a követelmény az ingatlan-nyilvántartási szabályokból is következik. A Ptk. alakszerűségi előírása mellett ugyanis figyelemmel kell lenni az ingatlan-nyilvántartási törvény speciális rendelkezéseire is. Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inytv.) 29. §-a alapján pedig az ingatlan ajándékozási szerződést is közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba kell foglalni annak érdekében, hogy az alapján a tulajdonjog változás bejegyzésére sor kerülhessen.

5. 7. A felek felelőssége

A felelősség tekintetében jelentős különbség, hogy míg a korábbi szabályozás esetén az ajándékozás szabályai körében került ezen kérdéskör szabályozásra, addig a hatályos Ptk. 6:147. §-a a szerződésszegés általános szabályai között rendelkezik az ingyenes szerződések esetén fennálló kártérítési felelősségről. Ennek alapján, aki szolgáltatás teljesítését ingyenesen vállalja, a szolgáltatás tárgyában bekövetkezett kárért akkor felel, ha a jogosult bizonyítja, hogy a kötelezett a kárt szándékos szerződésszegéssel okozta, vagy elmulasztotta a tájékoztatást a szolgáltatás olyan lényeges tulajdonságáról, amelyet a jogosult nem ismert. Ezen túlmenően a kötelezett a jogosult vagyonában a szolgáltatással okozott kárt akkor köteles megtéríteni, ha magatartása felróható volt.

A hatályos Ptk. nem vette át az 1959-es Ptk. 581. §-ának azon szabályát, amely értelmében az ajándékozónak az ajándékozással kapcsolatosan a megajándékozott tulajdonszerzésének vagy az ajándék tárgyának lényeges fogyatékosságáért, valamint a

megajándékozott egyéb vagyonában okozott kárért való felelősségéről rendelkeztek.

A Ptk. kommentárja kiemeli, hogy a felelősségi szabályok nehezen alkalmazhatóak az ellenszolgáltatás nélküli szerződést jelentő ajándékozás logikájával, azzal nehézkesen egyeztethető össze pl. a károsultra telepített bizonyítási teher, illetve annak ténye, hogy egyébiránt a szerződés révén a megajándékozott vagyona amúgy is növekedik, ezért a kár megítélése relatív.[50]

Nagy különbség továbbá, hogy míg a korábbi jogszabály értelmében szándékosság és súlyos gondatlanság esetén is felelt az ajándékozó, addig a hatályos Ptk. alapján csak a szándékos károkozásért felel, illetve, ha elmulasztotta a tájékoztatást a szolgáltatás, olyan lényeges tulajdonságáról, amelyet a jogosult nem ismert. Itt fontosnak tartom azonban megemlíteni, hogy a súlyos gondatlanság sem tűnt el teljesen, hiszen ezen megfelelő tájékoztatás elmulasztása megvalósulhat szándékosság mellett gondatlanul is.

Az 1959-es Ptk. miniszteri indokolása és a jelenleg hatályos jogszabály azonos álláspontot képvisel abban a kérdésben, hogy az ingyenesség arra nem teremthet jogalapot, hogy az ajándék a megajándékozott egyéb vagyonában kárt okozzon. Az így okozott kár megtérítésére az általános szabályok az irányadók (tipikus esete mikor az ajándékba adott állat megfertőzi a megajándékozott többi állatát). A Ptk. alapján azonban a jogosult vagyonában okozott kárért a károkozó csak akkor felel, ha magatartása felróható volt.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az ajándékozó a hatályos szabályok alapján kedvezőbb helyzetben van a felelősség tekintetében, hiszen az, hogy a súlyosan gondatlan magatartásért csak a megfelelő tájékoztatás elmulasztása esetén felel. Érdekesség továbbá, hogy a korábbi szabályozás „az adott helyzetben elvárható magatartás" megfogalmazást használja, míg a hatályos jogszabály a „nem felróható" kifejezést, azonban ezen két fogalom definíciója megegyezik.

5. 8. Az ajándék visszakövetelése

Az ajándékozási szerződés egyik kulcskérdése az ajándék visszakövetelése, amellyel az ajándékozó a szerződés teljesítése után élhet. Ez lehetőséget biztosít az ajándékozó számára, hogy a törvényben felsorolt esetekben, megfelelő feltételek fennállása során, az általa jutatott ajándék – bizonyos esetekben a helyébe lépett érték – ismét az ő tulajdonába kerüljön. Az 1959-es Ptk. is ismerte ezt a lehetőséget, és megnevezett három olyan átfogó élethelyzetet, melyeket

[50] CSEHI: i. m. 1731. o.

kisebb-nagyobb módosításokkal a jelenleg hatályos Ptk. is átvett.

5. 8. 1. Létfenntartás

Az első ilyen élethelyzet, amikor az ajándékozónak a létfenntartása érdekében szüksége van az ajándékra. Az ajándékozással a megajándékozott ingyenesen gazdagodik, erkölcsi kötelessége, hogy ne legyen közömbös akkor, ha az ajándékozó körülményeinek romlása folytán annak létfenntartása veszélybe kerül. A visszakövetelési jog ezt az erkölcsi követelményt emeli jogi lehetőséggé.[51]

Fontos kiemelni, hogy itt – a teljesítés megtagadásához hasonlóan – eltérés figyelhető meg a két jogszabály között. Korábban elegendő volt a tény, hogy az ajándék visszakövetelése a létfenntartáshoz szükséges, addig a hatályos szabályozás kommentárja értelmezéseként a létfenntartást veszélyeztető életszínvonal romlásának és így az ajándékra való rászorulásnak a szerződéskötéskötés után bekövetkezett változás adhat alapot.[52]

A jogalkotó jelen változtatással azt akarhatta elkerülni, hogy olyan körülményekre hivatkozva az ajándékozó ne követelhesse vissza az ajándékot, melyeket a szerződéskötéskor ismert vagy azokat ismernie kellett. Ezen felül a Ptk. elismer egy olyan – álláspontom alapján igen hasznos – lehetőséget, mely alapján, ha a megajándékozott képes az ajándékozó létfenntartását más módon biztosítani, akkor nem követelhető vissza az ajándék. Ezen rendelkezés sok olyan élethelyzetet képes megoldani, amikor a visszakövetelés túlságosan radikális megoldásnak számít.

Ezen a ponton felmerül az a kérdés, hogy mi számít „*létfenntartás veszélyeztetésének*". A Kúria precedensképes határozatában kimondta, hogy akkor állapítható meg a létfenntartás veszélyeztetése, ha a fél jövedelme, vagyona az alapvető létszükségleteit (lakhatását, élelmezését, betegség esetén gyógykezelését, szükség esetén gondozását, ápolását) nem fedezi. Nem állapítható meg a létfenntartás veszélyeztetettsége akkor, ha az ajándékozási szerződés megkötésének időpontjában fennálló életszínvonal már nem biztosított, de egyébként a létfenntartással kapcsolatos kiadásokra az ajándékozó jövedelme, vagyona elegendő. Kúria hangsúlyozta, hogy a jogszabály egyértelmű rendelkezéséből következik, hogy a vagyoni, jövedelmi viszonyokban bekövetkező kedvezőtlen változás önmagában nem ad lehetőséget az ajándék visszakövetelésére. A bíróság többek között azt is kimondta ebben a 2022-es ítéletében, hogy amennyiben az illetőnek nincsen személyes megtakarítása és minden hónap végén

[51] Uo. 1735 –1736. o.
[52] Polgári Jog I – IV. – új Ptk. – Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2024. január 1.

hozzávetőlegesen 10-20 ezer forintja marad, az nem jelenti a létfenntartás veszélyeztetését.[53]

A Kúria egy másik döntésében kimondta, hogy akkor sem követelhető vissza az ajándék, ha a létfenntartás veszélyeztetését az ajándékozó önhibájából maga idézte elő (BH 2018. 46.).

A Kúria kiemelte továbbá: „*a létfenntartás veszélyeztetettségére alapítottan a meglévő ajándék csak akkor követelhető vissza, ha a veszélyeztetettség már ténylegesen bekövetkezett*”.[54] Nem érvényesíthető az ajándék visszakövetelése iránti igény a létfenntartás veszélyeztetettsége jövőbeni bekövetkeztének a feltételezésére alapítottan. Így nem értékelhetők azok a körülmények, amelyek a jogerős ítélet meghozatalát követően a jövőben következhetnek be (például a jogerős ítéletben foglalt perköltség megfizetése).[55]

Ezzel szemben a Kúria a már idézett 2022-es határozatában rögzítette, hogy nem teszi a visszakövetelési igényt megalapozatlanná önmagában az, hogy a felperes lakhatása, élelmezése és a szokásos napi életviteli kiadásainak anyagi fedezete biztosított.[56]

Mindemellett fontos kiemelni, hogy egyéb visszakövetelési okokkal szemben az ajándékozót a létfenntartás alapján megillető visszakövetelési jog az időmúlástól függetlenül, mindaddig érvényesíthető, amíg a létfenntartás veszélyeztetettsége fennáll.[57] Ez egy kellően méltányos joggyakorlathoz vezet, ugyanis igen hátrányos helyzetbe kerülne az ajándékozó, ha a létfenntartás veszélyeztetését követően csak meghatározott időn belül tudná érvényesíteni ezen igényét.

Ezzel kapcsolatban felmerül, hogy az ajándékozó visszakövetelési joga hogyan viszonyul az elbirtokláshoz, amely a megajándékozott oldalán időközben bekövetkezhet. Úgy vélem, hogy az elbirtoklás szabályai ezen lehetőségnek gátat szabnak. Így a létfenntartás veszélyeztetettségére hivatkozva, ingó esetén maximum 10 évig, ingatlan esetén 15 évig áll fenn a visszakövetelés lehetősége.

5. 8. 2. Súlyos jogsértés

A második visszakövetelési ok, ha a megajándékozott vagy vele együtt élő hozzátartozója az ajándékozó vagy közeli hozzátartozója rovására súlyos jogsértést követ el. A hatályos és már az 1959. évi Ptk. féle rendelkezések is jóval kedvezőbb feltételeket biztosítanak az ajándékozó számára, mint a korábbi szabályozás, hiszen bűncselekmények mellett egyéb jogsértések is

[53] Kúria Pfv.20.069/2022/10. számú precedensképes határozata
[54] Kúria Pfv.II.21.884/2011., megjelent: BH 2013. 244.
[55] Kúria Pfv.20.069/2022/10. számú precedensképes határozata
[56] Kúria Pfv.20.094/2021/7. számú precedensképes határozata
[57] BH 2013. 41., Kúria Pfv. II. 21.793/2011.

megalapozhatják a visszakövetelés lehetőségét. (Jellemzően inkább ilyen esetekre alapozzák a visszakövetelést, lásd.: Fővárosi Törvényszék Pf.632436/2019/8., Budapest Környéki Törvényszék P.21773/2016/53.).

Már az 1959-es Ptk. is szakított a „durva hálátlanság" kifejezéssel, helyette – álláspontom alapján helyesen – a „súlyos jogsértés" megfogalmazással élt, amely segítette a jogalkalmazást a tekintetben, hogy mely cselekmények alapozhatják meg a visszakövetelést. Ezen megfogalmazás a korábbiakkal összevetve érdekes kettőséget mutat, mert a kifejezésből az következik, hogy kizárólag jogsértések – nem kizárólag a büntető törvénykönyv által büntetni rendelt jogsértések – alapozzák meg a visszakövetelést, és ez kétségkívül szűkíti az ajándékozó lehetőségeinek körét, azonban a korábban bemutatott OPTK szabályozás, hiába alkalmazta a „vastag hálátlanság" kifejezést, külön rögzítette, hogy annak a büntető törvénykönyv szerint büntethetőnek kellett lennie, így az egy még szűkebb alkalmazási kört biztosít. Emellett a súlyos jogsértést jelentősen egyszerűbb a bíróságok számára megítélni, amely egy objektív mércén alapul, míg a durva hálátlanság egy szubjektív, erkölcsi értékelésre utal.[58] Ezen objektív mérce jogilag is értékelhető kötelezettséget jelent.

Fontos kiemelni, hogy a visszakövetelési jog már a korábbi és a most hatályban lévő törvény esetében sem korlátozódik az ajándék tárgyára. Így az ajándék tárgyának elidegenítése esetén az annak helyébe lépő érték is követelhető az ajándékozó által.[59] Különbséget jelentett azonban a rendszerváltozás előtti és az azt követő időszakban, hogy korábban a Legfelsőbb Bíróság súlyos jogsértésnek minősítette a megajándékozott végleges szándékú külföldre távozását, ha ezzel az idős, gondozásra és ápolásra szoruló, hanyatló egészségi állapotú ajándékozót magára hagyja.[60] A rendszerváltozást követően azonban a Legfelsőbb Bíróság már akként foglalt állást, hogy – amennyiben az ajándékozás semmiféle határozott, konkrét feltételhez, elváráshoz nem volt kötve – önmagában a megajándékozott külföldre távozásának ténye, körülményei és a korábbi családi kapcsolat teljes megszüntetése – ideértve akár az annak véglegességét kifejező névváltoztatás tényét – miatt az ajándék visszakövetelésének feltételei nem állnak fenn (BH1995. 95.).[61]

A Kúria döntéseiben kiemelte, hogy az ajándék visszakövetelése szempontjából azon kérdés tekintetében, hogy a megajándékozott magatartása kimeríti-e a súlyos jogsértés fogalmát, nemcsak a konkrét esemény és annak előzményei, hanem az ajándékozó és a

[58] INDOKOLÁS, 629. o.
[59] Uo. 629. o.
[60] BH 1977. 60.
[61] CSEHI: i. m. 1738. o.

megajándékozott családi kapcsolatának minősége és annak korábbi alakulása is befolyásolja.[62]

Álláspontom szerint a Kúria ezen döntése nem áll teljesen összhangban az 1959-es Ptk. miniszteri indokolásával, ugyanis azzal, hogy a súlyos jogsértés esetén a bíróság figyelembe veszi az ajándékozó és megajándékozott családi viszonyait és egyéb szubjektív elemeket, a miniszteri indokolás által rögzített „objektív mérce" elhalványulni látszik. Véleményem szerint azonban a Kúria helyesen jutott erre a következtetésre, ugyanis azzal, hogy a bíróságok egyedileg vizsgálják meg az egyéni körülményeket, igazságosabb döntések születhetnek.

5. 8. 3. Feltevés tényleges meghiúsulása

Az ajándék visszakövetelésének harmadik lehetősége a feltevés tényleges meghiúsulása. A két jogszabály igen hasonlóan szabályozza e kérdéskört, azonban néhány aprónak tűnő differencia igen jelentős különbséget jelenthet.

Az 1959-es Ptk. miniszteri indokolása érdekes módon nem fejti ki ezen jogintézményt, így elsődlegesen a törvény szövegére, illetve a joggyakorlatra lehet hagyatkozni. Kardinális eltérés a két szabályozás között, hogy az ajándékozónak az ajándékozást motiváló, őt az ajándékozásra indító feltevése kapcsán a Ptk. a tényállást kiegészítette azzal a feltétellel, hogy e feltevésének a szerződő felek számára a szerződéskötéskor egyaránt ismertnek kellett lennie. A korábbi szabályozás értelmében elegendő volt a feltevés bizonyítása, amelyre figyelemmel az ajándékot juttatja. A Ptk. alapján azonban – álláspontom alapján helyesen – az ajándékozónak az ajándékozás során a megajándékozott által kétséget kizáróan felismerhető módon kell feltevését kinyilvánítani.[63]

A jogirodalom kiemeli, hogy nem követelhető vissza az ajándék olyan feltevés végleges meghiúsulása esetén, mely a megajándékozott személyétől és magatartásától teljes mértékben független. Az ajándékozót a szerződés megkötésére indító cél vagy feltevés tartalmától függetlenül nem követelhető vissza az ajándék, illetőleg az ajándék helyébe lépett érték, ha az ajándékozás alapjául szolgáló feltevés meghiúsulását az ajándékozó felróható magatartása okozta (BH1982.191. és BH1998.279.); vagy ha az ajándékozó pusztán szubjektív erkölcsi elvárására alapozza az ajándék téves feltevés címén történő visszakövetelését (BH2000.490.). Az ajándékozó esetleges elképzelései és reményei ugyanis nem azonosíthatók a jogszabályban rögzített feltevéssel (BH1985.104.).[64]

[62] Kúria Pfv.20.958/2012/6. számú precedensképes határozata
[63] BH 2008. 149.; BH 2009. 355.; BDT 2011. 2557.
[64] CSEHI: i. m. 1736. o.

Emellett a bírói gyakorlat alapján, amennyiben több feltevés is fennáll az ajándékozásnál, bármelyik feltevés végleges meghiúsulása megalapozza az ajándék visszakövetelését (természetesen, ebben az esetben minden feltételnek meg kell felelnie annak a kritériumnak, hogy az ajándékozó anélkül nem kötötte volna meg a szerződést) (BH 2019. 110).

Gyakori eset, hogy a szülők a házasuló párnak nagyobb értékű ajándékot juttatnak a házasság tartósságának reményében és amennyiben ez meghiúsul, az ajándék visszakövetelhető. A bíróság állásfoglalása alapján szülőnek a veje számára, a házastársak kedvezőbb életkörülményeinek biztosítására nyújtott ingatlan-ajándék, melyet azzal a feltevéssel adtak, hogy a házasság tartós lesz, nem követelhető vissza, ha a házasság 10 évig fennállt és abból két gyermek is született. (BH: 2015. 512.).

Egy másik döntés szerint az ajándék visszakövetelésére volt házastársak esetén csak akkor nem kerülhet sor, ha a házasság megromlását kizárólag az ajándékozó házastárs felróható magatartása idézte elő. A Ptk. 4. § (4) bekezdése szerint saját felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat. Abban az esetben viszont, ha a házasság megromlásában mindkét félnek része volt, az ajándék visszakövetelhető.[65]

5. 9. Ajándék visszakövetelésének kizártsága

Fontos szabály, hogy nincs lehetőség visszakövetelésre, ha az ajándék vagy a helyébe lépett érték a visszakövetelés időpontjában már nincs meg, vagy az ajándékozó a sérelmet megbocsátotta. A Ptk. bevezette azon rendelkezést, miszerint nem csak megbocsátásnak, de a visszakövetelésről való lemondásnak számít az, ha a jogosult az ajándékot hosszabb ideig nem követeli vissza.

Érdemes megemlíteni, hogy a Ptk. 6:237. § (4) bekezdésében a „*hosszabb idő nélkül*" fordulat szerepel. Álláspontom szerint ez a megfogalmazás nem teljesen pontos, mivel a norma tartalmából következtetve a következő szóhasználat lenne a helyes: „*hosszabb ideig nem*…"

A PK 76. számú állásfoglalás kifejti, hogy az ajándék visszakövetelésével való indokolatlan késlekedés még súlyos jogsértés esetén is megfosztja az ajándékozót attól a jogától, hogy az ajándékot visszakövetelje. Illetve, hogy nem indokolt ennél bővebb lehetőséget biztosítani az ajándék visszakövetelésére akkor sem, ha a visszakövetelés jogcíme a feltevés meghiúsulása.

[65] BH 1995.8.464

Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy mit tekinthet a bírói gyakorlat „hosszabb időnek”. Ez ismételten egy olyan fogalom, amelyet a konkrét eset körülményei alapján a bírói gyakorlatnak kell értelmeznie.

A Legfelsőbb Bíróság a PK 76. állásfoglalásában kifejtette, hogy feltevés végleges meghiúsulása miatt az általános elévülési időn belül (5 év) követelhető vissza az ajándék, illetőleg követelhető az ajándék helyébe lépett érték. Ez a jog az általános elévülési időn belül is elenyészik azonban akkor, ha azt az ajándékozó megfelelő ok nélkül hosszabb ideig nem gyakorolja.[66]

Kutatómunkám során megismertem olyan elsőfokú bírói döntést, mely alapján egy év és három hónap már elegendő volt ahhoz, hogy az ajándék vagy a helyébe lépett érték visszakövetelését kizárja. Mindazonáltal a másodfokú bíróság, illetve a Kúria sem értett ezen megállapítással egyet, így az elsőfokú ítélet megváltoztatásra került.[67]

Itt tartom fontosnak rögzíteni azt is, hogy a Ptk.-val szemben az Optk. külön kiemelte, hogy a hálátlanság alapján megnyílt visszakövetelési ok az ajándékozó részéről meddig érvényesíthető. A törvény a következőképp rendelkezik: „*Azon jogok, melyeknél fogva a végrendelet felforgattathatik; a köteles rész vagy annak kiegészítése 'követeltethetik; valamely ajándékozás a megajándékozott hálátlansága miatt viszszahuzódhatik; valamely terhes szerződés a felényin túli sérelem miatt felbontathatik; vagy valamely közös jószágban történt osztály kérdésbe vétethetik; és a szerződésnél a másik szerződő fél ravaszsága nélkül közbejött félelem vagy tévedés miatti (követelés három év alatt érvényesitendők. Ezen idő lefolyta után elévülték.”*[68]

5. 10. A szokásos mértékű ajándék visszakövetelésének kizártsága

Ebben a pontban azon rendelkezésre térek ki röviden, mely a szokásos mértékű ajándék visszakövetelhetetlenségét érinti. Ezen rendelkezés szó szerint megegyezik a korábbi szabályozással: „*A szokásos mértékű ajándék visszakövetelésének nincs helye*.”

Az 1959-es Ptk. kivételt tett a jegyesség megszűntetése esetére, azonban ennek a részletkérdéseit a bírói gyakorlatra bízta.[69]

A szokásos mértékű ajándék kérdése tekintetében igen nagy jelentősége van a BH 1994.

[66] PK 76. állásfoglalás
[67] A Kúria Pfv.20007/2021/5. számú precedensképes határozata ajándék visszakövetelése tárgyában.
[68] MÁRKUS: i. m. 1487. §
[69] INDOKOLÁS, 630. o.

135. sz. határozatának, amely rögzíti: „*a szokásos mérték megállapításánál ugyanis nemcsak az ajándék értékének, hanem az ajándékozás tárgyának, az ajándékozó vagyoni helyzetének, az ajándékozással elérni kívánt célnak és - hozzátartozók közötti ajándékozásnál - a családban uralkodó felfogásnak is szerepe van. Szokásos mértéket meg nem haladó ajándékról általában akkor lehet szó, ha az ajándékozás nem gazdagítja a megajándékozottat olyan mértékben, hogy az ajándék visszakövetelése anyagi és erkölcsi szempontból indokolt lenne*."[70] Ebből következik, hogy a szokásos mértéknek nem lehet egy egzakt, objektíve behatárolható összeget adni, hiszen szokásos mértékűnek minősülhet egy gépjármű is, illetve egy tábla csokoládé is, így minden esetben egyedi mérlegelés alá esik.

6. Az ingatlan ajándékozására vonatkozó dogmatikai kérdések

Az ajándékozás egyik közkedvelt típusa az ingatlan ajándékozása. A Ptk. 6:235. § (2) bekezdése ingatlan ajándékozása esetén külön rendelkezik a birtokátruházás szükségességéről. A Ptk. a 6:215. § (2) bekezdése ezt szintén kimondja és a magyarázata is azonos. A dologi jogi szabályok alapján ingó tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez a Ptk. 5:38. § (1) bekezdése értelmében szükséges a birtokátruházás. A Ptk. 5:38. § (2) bekezdése azonban ingatlan kapcsán már nem rendelkezik a birtokátruházásról. Ennek fényében a tulajdonátruházási szerződésnél ezt külön ki kell mondani.

Álláspontom szerint ajándékozási szerződés esetében ez a gyakorlatban okozhat problémát. Abban az esetben ugyanis, ha valaki úgy ajándékozza el ingatlanát, hogy saját maga javára haszonélvezeti jogot alapít, és egyúttal bent is marad az ingatlanban, akkor kérdés lehet, hogy miként valósul meg a konjunktív feltételként rögzített birtokátruházás. A Ptk. 5:1. § (2) bekezdése ismeri ugyan a főbirtok-albirtok kategóriákat, de erről kizárólag abban az esetben lehet beszélni, amennyiben az albirtokos a birtokát a főbirtokostól származtatja. Ha az ajándékozó haszonélvezőként továbbra is bent marad az ingatlanban, akkor nem teljesül az a törvényi feltétel, hogy a tényleges birtokos (vagyis az ajándékozó) a birtokát a főbirtokostól (a megajándékozottól) származtatja.

A Ptk. 5:1. § (2) bekezdése erről a következőképpen rendelkezik: „*Olyan birtokos mellett, aki a dolog időleges birtokára jogosító jogviszony alapján tényleges hatalmában tartja a dolgot (albirtokos), birtokosnak kell tekinteni azt is, akitől a tényleges hatalmat gyakorló a birtokát származtatja (főbirtokos*)." E bekezdés alapján az a személy, aki haszonélvezeti jogát

[70] BOÓC: i. m. 73 – 74. o.

fenntartva maradt az ingatlanban nem tekinthető főbirtokosnak, ugyanis ebben az esetben az albirtokos (haszonélvezeti jogosult ajándékozó) a birtokát nem a főbirtokostól (megajándékozott) származtatja.

E tekintetben fontosnak tartom kiemelni az 1/2017. számú KMPJE határozatot, mely többek között rendelkezik a korábbi tulajdonos haszonélvezetének fenntartásának esetéről. A határozat kimondja, hogy abban az esetben, amikor a tulajdonos a tulajdonjogában meglevő, abban „megbújó" haszonélvezeti jogot magának „kiszakítja", „visszatartja", a szó szoros értelmében alapításról nem beszélhetünk: a tulajdonos saját magának nem alapít már meglevő jogot, hanem azt oly módon keletkezteti, hogy ezt a jogot egyszerűen „levonva" ruházza át a tulajdonjogot. Mindezek értelmében haszonélvezetet keletkeztet, ha a tulajdonos a tulajdonjogát a saját maga javára szóló haszonélvezettel terhelten ruházza át.[71]

7. Az öröklési jogi jogintézmények összevetése az ajándékozással

Miután áttekintésre kerültek az ajándékozási szerződéshez közvetlenül kapcsolódó jogintézmények, rátérek az ajándékozás és az öröklési jog kapcsolódási pontjainak a bemutatására. Ezzel kapcsolatban érdekes kérdéseket vet fel az osztályrabocsátás, illetve a betudás jogintézménye, hiszen mindkét esetben előkerül az ingyenes vagyoni előny juttatása, mely az ajándékozás egyik alapfeltétele.

Az osztályrabocsátás lényege, hogy a leszármazó hagyatékból való részesedését az örökhagyótól korábban ingyenesen szerzett juttatások értéke csökkenti.[72] Az osztályrabocsátás lehetősége nem újkeletű szabály. Már az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat is részletesen rendelkezett erről a kérdéskörről. A javaslat 2141. §-a kimondja, hogy „*az örökhagyó ivadékai törvényes örökösödés esetében, vagy ha az örökhagyó végintézkedése alapján a törvényes örökrészeknek megfelelő részekben örökölnek, az osztály alkalmával egymás irányában osztályra bocsátani és osztályrészükbe beszámítani kötelesek azt, amit az örökhagyótól életében előre osztályba kaptak".*

Az idézett mondat azon részére hívnám fel a figyelmet, amely úgy szól, hogy „osztályba kaptak". Ez a megfogalmazás előrevetíti az ezt követő bekezdést: „*csak annyiban kötelesek osztályrabocsátani és osztályrészeikbe beszámítani, amennyiben az örökhagyó az osztályrabocsátást velük vagy törzselődjükkel szemben az adományozáskor kikötötte"*. A

[71] 1/2017. számú KMPJE határozat: III.
[72] CSEHI: i. m. 2412. o.

jogszabálytervezet megalkotója nem kívánja az „ajándékba", vagy az „ingyenes adományba" kifejezéseket használni. Ugyanakkor az ajándékozási szerződést, mint önálló jogintézményt tartalmazza a tervezet, ebből az következik, hogy a fogalombéli elkülönítés szándékos.

A jogalkotó nem követte ezt a megfontolást az 1959-es Ptk., illetve a jelenleg hatályos Ptk. esetében sem. A két említett jogszabály szóról szóra egyezően fogalmazza meg azt, hogy mely vagyonelemeket kell az örökösöknek osztályra bocsátaniuk: az ingyenes adományt.[73]

A következőkben e meghatározás jogpolitikai indokait, céljait igyekszem feldolgozni, hiszen a jogalkotó egyszerűen használhatta volna az „ajándék" kifejezést, ám mégsem tett így.

Mindenekelőtt a törvény kommentárját említeném, amely nem tesz különbséget a két fogalom között, ugyanis az osztályrabocsátás jogintézményének elemzése során a következőképpen fogalmaz: „*Az osztályrabocsátási kötelezettséget megalapozó nyilatkozatot az adomány juttatásakor kell megtenni, mert a juttatásban részesítettnek az ajándékozáskor tudnia kell arról, hogy az ajándékot ezzel a feltétellel kapta*."[74] A szerző könnyedén megalkothatott volna egy azonos jelentésű mondatot, csak az egyik fogalom alkalmazásával, azonban jobbnak látta mindkét kifejezést alkalmazni. Ezt követően a kommentár állást foglal az általam is vizsgált kérdésben, és kijelenti, hogy az adomány megfelel az ajándék fogalmának.[75]

Egy másik Ptk. kommentár a következőképpen fogalmaz: „*Tárgyát tekintve az osztályrabocsátási kötelezettség minden "ingyenes adományra" terjed ki. Ez az öröklési jogban használt terminológia tipikusan az örökhagyó életében nyújtott ajándékot jelenti, de idesorolható például a tartozáselengedés, ingyenes engedményezés stb. is*."[76] Jelen kommentári meghatározásból számomra az a következtetés vonható le, miszerint az „ingyenes adomány" egy tágabb halmazt takar, mint az ajándék.

Az általam vizsgált kommentárok tehát egyetértenek abban, hogy a két kifejezést nem szükséges tartalmilag elkülöníteni egymástól. Felmerül tehát, hogy mit tekinthetünk ingyenes adománynak. Két álláspont különíthető el egymástól ezzel kapcsolatban. Az első szerint – amely a hivatkozott kommentárok által is rögzített álláspont – az ingyenes juttatás megegyezik az ajándék fogalmával. A másik nézet szerint azonban a két kifejezés különböző jelentéssel bír. Ahhoz, hogy valamely lehetőség mellett állást foglalhassak, több dolgot kell megvizsgálnom. Kutatómunkám során igyekeztem olyan tanulmányokat, joganyagokat, bírósági döntéseket feldolgozni, amelyek segítenek e kérdés megválaszolásában.

[73] 1959-es Ptk. 619.§ (1) bekezdés, Ptk. 7:56. § (1) bekezdés
[74] CSEHI: i. m. 2412. o.
[75] Uo. 2412. o.
[76] Polgári Jog I – IV. – új Ptk. – Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2023. szeptember 1.

Amennyiben a szavak nyelvtani értelmezését nézzük a két szó szinonimaként használható. Ezt támasztja alá a Magyar Értelmező Kéziszótár „adomány" szavának meghatározása, mely a következőképpen fogalmaz: „*Az, amit valaki barátságból, nagylelkűségből v. jutalmul ad, ajándékoz valakinek (rendsz. pénz, élelem, ruhanemű stb.);"*[77] Ebből egyértelműen kitűnik, hogy a két szót nyelvtanilag nem szükséges elkülöníteni, hiszen az adomány meghatározásánál az „ajándékoz" ige kerül alkalmazásra. Ugyanez a kéziszótár az „ajándék" szó esetében a következőket jegyzi: „*Figyelmességből, szívességből, szeretetből valakinek ingyen adott, juttatott használati tárgy vagy pénz*." Itt az ige az „*adni*" és nem az „*ajándékozni*" szó. A meghatározás többféleképpen történik, és az egyik ilyen „*olyan adomány*"-ként hivatkozik az ajándékra, amellyel „*valakinek jóindulatát, barátságát v. részrehajlását akarjuk megnyerni, megszerezni, biztosítani*"[78]. Ezek alapján kijelenthető, hogy nyelvtanilag használhatók szinonimaként, nem kell köztük különbséget tennünk.

A mindennapi nyelvhasználatban azonban mégis elkülönülnek egymástól. Ezzel nem azt próbálom sugallni, hogy az egyik elavult, régies kifejezés lenne, sokkal inkább az adott helyzet befolyásolja a szóhasználatot. A természetes személyek szeretteik között ellenérték nélkül végbement dologátruházásra igen szokatlan lenne az „adomány" kifejezés használata. Ugyanakkor egy non-profit alapítványnak biztosított vagyoni juttatás esetében célszerűbb az „adomány" kifejezést használni, de nem lenne különös az „ajándék" szó sem. Így véleményem szerint az „ajándék" egy univerzálisabban, tágabb körben alkalmazható kifejezés, míg az „adomány" speciálisabb életviszonyokban használatos. Álláspontom szerint az „ajándék" egy bensőségesebb kapcsolatra utal és elsődlegesen természetes személyek közti viszonyban használatos. Az adomány ezzel szemben, számomra egy olyan viszonyt mutat, melyben az egyik fél (adományozott) rászorult helyzetben van.

Mindezek után rá kívánok térni a fent említett kifejezések jogi normákban megjelenő alkalmazására. Első forrásként az Európai Parlament és a Tanács egy rendeletét mutatnám be,[79] amely ugyan nem e fogalmak meghatározását tűzi ki céljául, azonban a III. Fejezet, 23. cikke alatt az i) bekezdés a következőképpen fogalmaz: „*az ajándékok, ingyenes adományok vagy juttatások visszaadásának, osztályra bocsátásának és betudásának kötelezettsége a különböző kedvezményezettek részesedésének kiszámításakor"*.

Az EU-s jogalkotók ezek alapján elkülönítik a két fogalmat, hiszen ha azok szinonimaként lennének kezelve, bizonyosan nem vesszővel, hanem per jellel lenne

[77] Bárczi Géza és munkatársai: A magyar nyelv értelmező szótára I. kötet, szerkesztette: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Akadémiai kiadó, első kiadás: 1959–1962 / Adomány
[78] Uo. I. kötet / Ajándék
[79] Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.)

elválasztva. Látható, hogy ez az uniós rendelet ugyan korábban került megalkotásra, mint a Ptk., azonban messzemenő következtetés lenne azt megállapítani mindebből, hogy ez az oka a külön kifejezés használatának (mindazonáltal alappal szolgálhat számunkra a feltett kérdés megválaszolásában).

Érdekes álláspontot fogalmazott meg MICZÁN PÉTER, amikor a bizalmi vagyonkezelés tekintetében ír az ingyenes adományról.[80] A következőképpen fogalmaz: „*a kötelesrészre jogosultak számítási alapjába beletartozik nemcsak a hagyaték tiszta értéke, hanem az örökhagyó által halálát megelőzően juttatott ingyenes adományok juttatáskori tiszta értéke, így akár a bizalmi vagyonkezelés is, ha azt ingyenes adománynak tekintjük*." (Ezen gondolatot még a Ptk.-nak annak a módosítása előtt fogalmazta meg, amely külön kiemeli, hogy a bizalmi vagyonkezelés ingyenes adománynak is tekinthető[81]). Majd így folytatja: „*Elméletileg azonban vitatható, hogy a vagyonrendelés ingyenes adománynak volna tekinthető arra tekintettel, hogy miközben a bírói gyakorlat, mintha az adományozás alatt az ajándékozási szerződés jogcímén való juttatást értette volna (lásd: BH 2000.354. - Legf. Bír. Pfv. V. 22.339/1997. sz.)," a bizalmi vagyonkezelési jogcímén való átruházás, nem minősíthető ajándékozásnak polgári jogilag*."

Ebből a gondolatmenetből számomra a legfontosabb megállapítás, amely a bírói gyakorlatra hivatkozik. Az általa hivatkozott bírói döntés a következőképpen fogalmaz az 1959-es Ptk. 666. § (1) bekezdése tekintetében: „*kötelesrész alapjához kell számítani az örökhagyó által életében bárkinek - így a kötelesrészre jogosultnak is - adott ajándékot".* Látható, hogy valóban az ajándék fogalmat alkalmazta a bíróság, holott a törvény e bekezdésben az adomány szóval él és így fogalmaz: *„A kötelesrész alapja a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott adományok juttatáskori tiszta értéke."*[82] Mindebből az következik, hogy a bíróság jelen esetben a két fogalmat egymás szinonimájaként kezeli, ezt támasztja alá az a tény is, miszerint a bírósági határozat címében ajándékot említ a 666. § viszonyában, a döntés indokolása során pedig visszatér a törvény általi megfogalmazáshoz.

Ezt követően ANKA TIBOR-t idézném, aki ekképp ír az adományról: „*A javaslat indokolása szerint a javaslat "tisztázza, hogy az adomány fogalmilag ingyenes juttatás".*[83] Ez alapján a 2007-es első minisztériumi Ptk. tervezet az adománynak meghatározott fogalmat adott.

---

[80] MICZÁN PÉTER: *Bizalmi vagyonkezelés a DCFR X. Könyvének tükrében*. Gazdaság és Jog, 2013/11. szám, 3 – 8. o.
[81] 2019. évi LXI. törvény 26. §
[82] 1959. IV. törvény 666. § (1) bekezdés
[83] ANKA TIBOR: *Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetének öröklési jogi szabályaihoz*. Közjegyzők Közlönye, 2007/7 – 8. szám, 3 – 16. o.

A következőkben OROSZ ÁRPÁD véleményét emelem ki, aki az utóörökösi jogviszony tekintetében foglalkozott ennek a fogalomnak a jelentésével. Szerinte az „ingyenes adomány" kifejezés a törvény egészének kontextusában tipikusan a kötelmi jogban használatos és a bírói gyakorlat által értelmezett szokásos mértékű ajándékkal rokonítható fogalom.[84]

Itt kell megemlítenem azt is, hogy a Ptk. az „*ingyenes adomány"* kifejezést kizárólag a Hetedik Könyvben, az öröklési szabályok körében használja. Azon belül is az utóörökös, utóhagyomány, osztályrabocsátási kötelezettség/foganatosítás, kötelesrész alapja, illetve a betudás jogintézményei esetén. Azért tartom ezt fontosnak kiemelni, mivel az 1959-es Ptk. csak az osztályrabocsátás jogintézmény esetén használta ezt a kifejezést. Ehelyett olyan fogalmakkal operált, mint „*adomány*[85]*"*, illetve „*mindaz amit ingyenesen kapott*".[86] Álláspontom alapján a jogalkotó szándéka azzal, hogy az ingyenes adomány kifejezést kizárólag az öröklési szabályok körében alkalmazta, az volt, hogy érzékelhető módon elkülönítse a szerződéses jogintézmények között szabályozott ajándékozás fogalmától. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy az ajándékozás egy kötelmi jogi fogalom és egyben egy szerződéstípus, az ingyenes adomány pedig egy öröklési jogi kategória. A két fogalom ugyanakkor szinonim kifejezésként is használható.

Az imént felvázolt fogalmi, illetve megfogalmazásbéli különbségek első ránézésre nem feltétlen tűnnek jelentősnek, azonban álláspontom alapján nem véletlen, hogy a jogalkotó változtatott a korábban használt fogalmakon, illetve, hogy az említett esetekben konzisztens módon az „ingyenes adomány" kifejezéssel operál. Felvetésemre választ a Ptk. miniszteri indokolásában kerestem, ahol, ha ez konkrétan nem is került megválaszolásra, de feltűnt egy mindenképpen kiemelendő dolog. Az 1959-es Ptk. 669. § 1. bekezdésének b) pontja, mely a felelősség a kötelesrész kielégítéséről szól, a következőképpen fogalmaz: „*a kötelesrésznek a hagyatékból ki nem elégíthető részéért az örökhagyó által a halálát megelőző tizenöt éven belül megadományozottak adományaik időbeli sorrendjére tekintet nélkül felelnek."*[87] Itt a törvény az adomány kifejezéssel él, azonban a hatályos Ptk. miniszteri indokolása e szakaszról így ír: „*A Javaslat a kötelesrészhez tartozó ingyenes adományok időpontjának leszállításával összhangban állapítja meg a kötelesrészért adott esetben helytállni tartozó megadományozottak körét is: az örökhagyó által a halálát megelőző tíz (és nem tizenöt) évben belül megadományozottak felelnek a kötelesrészi igényekért, ha azok a hagyatékból nem elégíthetők ki".* Maga az indokolás itt nem az általam feldolgozott fogalmakról ír, azonban közvetetten

[84] OROSZ ÁRPÁD – WEISS EMILIA: *Öröklési jog – Anyagi jog*. HVG – ORAC, Budapest, 2014, 65. o.
[85] 1959. IV. törvény 666.§ (1) bekezdés
[86] 1959. IV. törvény 668.§ (1) bekezdés
[87] 1959. IV. törvény 669. § 1. bekezdés b) pont

mégis, hiszen az „*ingyenes adomány”* kifejezést használja, az 1959. évi IV. törvényre hivatkozva[88], így az „*ingyenes adomány”*, illetve az „*adomány”* kifejezést a jogalkotó szinonimaként kezeli.

Ezt támaszthatja alá az a tény is, miszerint az „ingyenes adomány” mellett, az „adomány” kifejezés is kizárólag az öröklési szabályok között szerepel – „adományozó”, „adományozott” egyéb kontextusban többször előkerül a törvényben,[89] azonban az utóbbi kifejezések a mondatok alanyai, és nem az általam vizsgált tárgya – a polgári törvénykönyvben.

A Ptk. szövegébe a közelmúltban bekerült egy meghatározás az „*ingyenes adomány*”-ra. Erre a Ptk. 2017. évi módosítása során került sor a 7: 80. § 1) bek. alatt, amely a kötelesrész alapjáról rendelkezik. Korábban a bekezdés így szólt: „*A kötelesrész alapja a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott ingyenes adományok juttatáskori tiszta értéke.”*.[90] A 2017. évi LXI. törvény egyes törvényeknek az üzleti környezet jogi versenyképességének növelése érdekében szükséges módosításáról a következőképpen módosította ezt a pontot: „*A kötelesrész alapja a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott ingyenes adományok juttatáskori tiszta értéke, ideértve az örökhagyó által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon értékét is (a továbbiakban: ingyenes adomány).”*[91] Ezt a megállapítást nem nevezném fogalommeghatározásnak, vagy pontos definíciónak, azonban az mindenképpen leszűrhető belőle, – amely korábban nem volt egyértelmű[92] - hogy ingyenes adománynak minősül az örökhagyó által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon értéke is.

Ezt követően igyekszem a bírói gyakorlatot górcső alá venni. Ennek során elsődleges célom annak bizonyítása vagy cáfolata lesz, hogy a bírói gyakorlat követi-e a jogszabályi szóhasználatot, és csak az említett (utóörökös, utóhagyomány, osztályrabocsátási kötelezettség/foganatosítás, kötelesrész alapja, illetve a betudás) jogintézmények esetében alkalmazza-e az „*ingyenes adomány*” kifejezést, vagy egyéb nem ilyen esetekben is, előfordulnak-e. Álláspontom alapján ez lesz a döntő abban a korábban megfogalmazott sarkalatos kérdésben, hogy a két fogalom egy és ugyanaz-e.

A bírói gyakorlat az „*ingyenes adomány*” szinonimájaként az „*ingyenes juttatás*” kifejezést is alkalmazza,[93] azonban ezek a szavak ilyen kapcsolatban a Ptk. öröklési szabályai

[88] T/7971. számú törvényjavaslat indokolással – A Polgári Törvénykönyvről Hetedik Könyv. Öröklési jog. XIII. Cím
[89] Ptk. 3:404. §, 4:103. §, 4:104. §, 4:115. §, 4:118. §
[90] Ptk. 7: 80. § (1) bekezdés (Hatályos 2016. 10. 01. – 2016. 12. 31.)
[91] Ptk. 7: 80. § 1) bekezdés
[92] MICZÁN: i. m. 3 – 8. o.
[93] Pf.20366/2019/4.

között nem találhatók meg (megjelennek azonban: A korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozata, gyámhatóság jóváhagyása a kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozata, házastárs különvagyona, illetve a feltűnő értékaránytalanság esetében).[94] Emellett a jogalkalmazás hasonló módon nem tesz különbséget az „*adomány*", illetve az „*ingyenes adomány*" kifejezés között.[95]

A Kúria PK 89. számú állásfoglalásából emelném ki a következő mondatot: „*A kötelesrész sérelme elleni védelem alapgondolata az, hogy az örökhagyó a kötelesrészre jogosult igényének az érvényesülését ne hiúsíthassa meg olyan egyoldalú vagy kétoldalú jogügylettel (szerződéssel), amely bárki részére élők között vagy halál esetére szóló ingyenes juttatást (adományt) tartalmaz*."

Ez a meghatározás szinte megegyezik a 2007-es Ptk. tervezetében olvasottakkal. Mivel a bírói gyakorlatból azt a következtetést vonhattam le, hogy az „adomány", és az „ingyenes adomány" szinonima, így a Kúria ezzel megállapította az ingyenes adomány fogalmát is.

Ugyan még az 1959-es Ptk. hatályban léte alatt került megalkotásra a BH 2000. 354., de mivel a kötelesrész alapjáról szól, mely esetében a hatályos jogszabály is „ingyenes adomány"-t említ, így releváns maradt a számunkra. A következőképpen fogalmaz: *A kötelesrész alapjához kell számítani az örökhagyó által életében bárkinek - így a kötelesrészre jogosultnak is - adott ajándékot [Ptk. 666. § (1) bek.].II. A kötelesrészre jogosult a kapott ajándékot köteles betudni [Ptk. 668. § (1) bek.]*. Mindkét esetben ajándékot említ, holott a törvény „*ingyenes adományt*" fogalmaz meg.

Végül ezen nézetet támasztja alá azon bírói döntés is, mely kiemeli, hogy "*Ajándékozási szerződés esetében az ajándékozó részéről biztosított ingyenes adomány juttatásának és elfogadásának alapja a felek megállapodása, ezért csak lényeges és komoly, a törvényben meghatározott ok fennállása esetén van lehetőség az ajándék eredményes visszakövetelésére*" (BDT 2008/1929.) Mindebből számomra azon következtetés vonható le, hogy a jogalkalmazás a két fogalmat nem különíti el, szinonimaként kezeli, illetve, hogy az „*ingyenes adomány*" kifejezést nem kizárólag a korábban felsorolt öröklési jogi jogintézmények esetében használatos (ugyanis az utóbb hivatkozott döntés, ajándék visszakövetelése tárgyában történt).[96] Így egyet kell értenem a korábban bemutatott kommentárok állásfoglalásaival, hogy a két fogalom azonos.

Mindezek után meg kívánom említeni a Ptk. 7:56. § (3) bekezdését, mely során a törvény

[94] Ptk. 2:12. § (3) bekezdés, Ptk. 2:15. § (2) bekezdés, Ptk. 2:23. § (2) bekezdés b), (4) bekezdés, Ptk. 4:38. § (1) bekezdés a), Ptk. 6:98. § (1) bekezdés
[95] Pf.20366/2019/4.
[96] Kúria Pfv.21192/2013/4. számú precedensképes határozata

a következőképpen fogalmaz: „*A szokásos mértékű ingyenes adományt és a tartásra rászorult leszármazó részére nyújtott tartást akkor sem kell osztályra bocsátani, ha azt az örökhagyó kifejezetten kikötötte*.” Maradva az „ingyenes adomány” kifejezésnél, jelen szövegkörnyezetben még inkább egyedi a szóhasználat, hiszen a törvény ilyen módon ezen kívül csupán egy alkalommal használja, mégpedig a Ptk. 7:81. § (1) bekezdés c) pontjában, amely a kötelesrész alapjából kivont adományokról rendelkezik: „*a szokásos mértéket meg nem haladó ingyenes adomány értéke*”. Az 1959-es Ptk.-ban nem szerepel ez a szóösszetételt, ehelyett a korábbi kódex a „*szokásos mértékű ajándék*” fordulatot használta, így a „*szokásos mértékű adomány*” egy a jogalkotó által újonnan bevezetett kifejezés.

8. Halál esetére szóló ajándékozás

Ebben a pontban – maradva az öröklési jogi szabályoknál – a halál esetére szóló ajándékozás jogintézményét kívánom megvizsgálni és összevetni az ajándékozással. Ezt azért tartom szükségesnek, mert ebben az esetben az ajándékozó az ajándékozás mellett végintézkedik is. Hatályos öröklési jogunk többféle végintézkedési formát is ismer. Ide tartozik a végrendelet, az öröklési szerződés, illetve a halál esetére szóló ajándékozás is.

MOLNÁR HELLA a következőképpen fogalmaz e tekintetben: „*az ajándékozási szerződés legszembetűnőbb megjelenése az öröklési jogban a halál esetére szóló ajándékozás*.”[97] A halál esetére szóló ajándékozás az ajándékozás különös fajtája, amelynél a felek a juttatás hatályosságát attól teszik függővé, hogy az ajándékozót a megajándékozott túléli. Így nem tekinthető halál esetére szóló ajándékozásnak, amelyben a felek a tulajdonjog átszállásának időpontját az ajándékozó haláláig elhalasztották, de nem kötötték ki feltételül azt, hogy a megajándékozott túlélje az örökhagyót. Ilyenkor élők közötti ajándékozási szerződés jön létre, melynek hatályát időhatározáshoz – és nem feltételhez – kötik a felek, hiszen az ajándékozó halála biztosan bekövetkező jövőbeli esemény, csak a bekövetkezés időpontjában áll fenn bizonytalanság.[98]

A jogszabályi rendelkezések alapján egyedül az alaki szabályok eltérők az ajándékozási szerződéstől, azonban több olyan szabály is van, amely mégsem alkalmazható e végintézkedési forma esetében. Az ajándék visszakövetelése fogalmilag kizárt, hiszen az örökhagyó halálával

[97] MOLNÁR HELLA: *Az ajándékozási szerződés és a végintézkedésen alapuló öröklés*. In: LAMM VANDA – SAJÓ ANDRÁS (szerk.): Studia in honorem Lajos Vékás, 2020, 224. o.
[98] Uo. 224. o.

jogképessége megszűnik. Azonban a teljesítés megtagadására a *clausua rebus sic stantibus* elve alapján van lehetőség. Itt fontos megemlíteni, hogy azon esetek, amelyek az élők közötti ajándékozás esetén az ajándék visszakövetelésére adnának lehetőséget, halál esetére szóló ajándékozás viszonyában a teljesítés megtagadásánál alkalmazhatók.[99] Egyetértek Molnár Hellával abban a kérdésben, miszerint halál esetére szóló ajándékozás esetén nincs szó kötelmi jogi értelemben vett teljesítésről, így a teljesítés megtagadása fogalmilag kizárt. Mivel végintézkedésről beszélünk, az ajándék tárgya a megajándékozottra az ajándékozó halála pillanatában ipso iure átszáll.

Az 1959-es Ptk. szinte azonosan rendelkezett erről a jogintézményről, a Ptk. megalkotása során a jogalkotó annyival egészítette ki a normaszöveget, hogy annak tárgya csak olyan juttatás lehet, amely végrendelet esetén dologi hagyománynak minősülne.[100] Fontos kiemelni, hogy ez nem jelenti azt, hogy halál esetére szóló ajándékozás tárgya csupán dolog lehet. Így halál esetére szóló ajándékozás az is, ha a kölcsöntartozást a jogosult azzal a feltétellel engedi el, hogy a kötelezett őt túléli.[101]

A halál esetére szóló ajándékozás kétoldalú jogügylet, vagy szerződés, amely ingyenes (ez különbözteti meg elsősorban az öröklési szerződéstől), felei pedig az örökhagyó és a megajándékozott. Kétoldalú szerződésből eredően a halál esetére szóló ajándékozásra nem lehet alkalmazni a végrendelet hatálytalanságára vonatkozó szabályokat, érvénytelensége csak olyan okból állapítható meg, mint az ajándékozási szerződésé (ellentétben az öröklési szerződéssel, amelyre a végrendeletek és a szerződések érvénytelenségére vonatkozó szabályokat is megfelelően alkalmazni kell).[102]

[99] CSEHI: i. m. 2408. o.
[100] Uo. 2407. o.
[101] EBH 2006. 1511.
[102] CSEHI: i. m. 2408. o.

9. Összegzés

Jelen dolgozatomban a bírói gyakorlat, valamint az elmélet feldolgozásával, illetve a korábbi és jelenlegi szabályozás összehasonlításával kívántam bemutatni az ajándékozási szerződés egyes fontosabb kérdéseit. Megfigyelhető, hogy a 2013. évi V. törvény több szempontból tágabb jogosultságokat biztosít az ajándékozónak. Ilyen többek között azon rendelkezés, miszerint felelősségi köréből kikerült a súlyos gondatlanság, illetve, hogy létfenntartás veszélyeztetettsége fennállásáig érvényesítheti a visszakövetelési jogot, nem csak egy meghatározott időn belül.

Mindazonáltal több olyan élethelyzet is előfordulhat, melyek esetében a megajándékozott előnyére módosult a szabályozás. Ilyen többek között, hogy visszakövetelésre csak a szerződéskötést követően bekövetkezett változás adhat alapot. Ehhez hasonlóan a teljesítés megtagadására is csak ilyen okok miatt van lehetőség. Fontos kiemelni azt a szabályt is, mely értelmében nem követelhető vissza az ajándék, ha a jogosult más módon is képes az ajándékozó létfenntartásának biztosítására. Ebből következően nem jelenthető ki, hogy a jogalkotó a Ptk. hatálybalépésével a jogügylet egyik vagy másik szereplőjét lényegesebb előnyben részesítette volna a másikkal szemben. Az azonban kategorikusan megállapítható, hogy mindkét fél jogaiban és kötelezettségeiben is történtek aktív változások, mely differenciákra a jogalkalmazásnak kell megfelelően reagálnia.

A dolgozatomban igyekeztem arra is rávilágítani, hogy a jogalkotás igen tág teret enged a jogalkalmazásnak az egyes jogszabályi fogalmak értelmezése során (pl. létfenntartáshoz szükséges, szokásos mérték, hosszabb idő, stb.), és, hogy ez a folyamat milyen hatással lehet a jogügylet értelmezésére.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált eseti döntések

1. 1/2017. számú Közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat: III
2. A Fővárosi Ítélőtábla Pf.20366/2019/4. számú határozata
3. A Kúria Kfv.37146/2021/7. számú precedensképes határozata
4. A Kúria Pfv.20.094/2021/7. számú precedensképes határozata
5. A Kúria Pfv.20.958/2012/6. számú precedensképes határozata
6. A Kúria Pfv.20007/2021/5. számú precedensképes határozata
7. A Kúria Pfv.20069/2022/10. számú precedensképes határozata
8. A Kúria Pfv.21192/2013/4. számú precedensképes határozata
9. A Kúria PK 76. állásfoglalása
10. BDT 2011. 2557.
11. BDT 2011.2557.
12. Bírósági Határozatok 1977. évi 60. számú eseti döntés
13. Bírósági Határozatok 2008. évi 149. számú eseti döntés
14. Bírósági Határozatok 2009. évi 355. számú eseti döntés
15. Bírósági Határozatok 2013. évi 244. számú eseti döntés
16. Bírósági Határozatok 2013. évi 41. számú eseti döntés
17. Bírósági Határozatok 1995.évi 8.464 számú eseti döntés
18. EBH 2006. 1511.

Kommentárok

1. Csehi Zoltán (főszerk.): 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről Kommentárja, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021,
2. Polgári Jog I – IV. – új Ptk. – Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2024. január 1.

Szakirodalom/tudományos művek

1. Anka Tibor: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetének öröklési jogi szabályaihoz. Közjegyzők Közlönye, 2007/7 – 8. szám.
2. Bárczi Géza akadémikus és Országh László egyetemi tanár vezetésével szerkesztették: Balázsi János, Bíró Izabella, Elekfi László, Kelemen József, Kovalovszky Miklós, Lengyel Lajos, Martinkó András, O. Nagy Gábor, Szabadi Béla, Újváry Lajos: A magyar nyelv értelmező szótára I-VII. kötet, szerkesztette: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Akadémiai kiadó, első kiadás: 1959–1962
3. Benedek Ferenc – Pókecz Kovács Attila: Római Magánjog, Dialóg Campus Kiadó – Budapest 2019.
4. Bodzási Balázs: Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest 2020.
5. Boóc Ádám: Az ajándékozási szerződés néhány kérdése a magyar magánjogban: I. Állam és jogtudomány, 2005/1 – 2
6. Gál Andor: Az ajándékozási szerződés jogtörténeti vonatkozásai, kitekintéssel a hatályos polgári jog szerinti szabályozásra FORUM: PUBLICATIONES DOCTORANDORUM JURIDICORUM, 2015, 5. pp.
7. Herczeg Mihály: A magyar dologbeli és kötelmi jog. Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása, Budapest, 1892.
8. Márkus Dezső: Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényében. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907,
9. Miczán Péter: Bizalmi vagyonkezelés a DCFR X. Könyvének tükrében. Gazdaság és Jog, 2013/11. szám
10. Molnár Hella: Az ajándékozási szerződés és a végintézkedésen alapuló öröklés, Studia in honorem Lajos Vékás, 2020.
11. Orosz Árpád – Weiss Emilia: Öröklési jog – Anyagi jog. HVGORAC, Budapest, 2014,
12. Szalma József: Az ajándékozási szerződés – különös tekintettel a magyar Ptk. rekodifikációjára Jogtudományi Közlöny, 2004/5. szám
13. Szladits Károly: Magyar Magánjog Kötelmi Jog Általános Része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata: Budapest, 1941
14. Szladits Károly: Magyar Magánjog Kötelmi Jog Különös Része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata: Budapest, 1942

15. Szlemenics Pál: Közönséges törvényszéki polgári magyar törvény. A törvények harmadik könyve a köteleztetést szülő tettekről: Snisuheck Károly G. betűivel. 1823.
16. Thomas Piketty: A Tőke a 21. században, Kossuth Kiadó, 2015.

Felhasznált jogszabályok

1. 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat
2. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
3. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
4. 2019/2161/EU irányelv
5. A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete. Első szöveg. Igazságügy/minisztérium kebelében szervezett állandó bizottság szakértő tagjai. Grill, Budapest, 1900.
6. A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása, továbbá a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. számú törvényerejű rendelet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963.
7. Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről
8. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom: 19.11.2024.
9. Werbőczy István: Tripartitum, https://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm